

Nr 1—2 1968

Årgång 20

Pris 2:50

vi kvinnor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska kvinnors vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades föreningen Frisinnade kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft delta i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1964 anslöts Svenska kvinnors vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas demokratiska världsförbund (KDV).

KDV har 1967 anslutna organisationer i 74 länder med omkring 200 miljoner medlemmar. Dessutom har KDV kontakter med kvinnoföreningar i ytterligare 45 länder.

VI KVINNOR 1968

Vi möter våra läsare med ett nytt ansikte i denna vår tjugonde årgång. Vi har redan varskott om detta, ett nytt format och fyra dubbelnummer i stället för de åtta enkla.

Men det är också hela förändringen. Vårt innehåll skall nu som förut behandla SKV:s programpunkter. I den mån vi kan skall vi tillmötesgå en uttryckt önskan om "temanummer". Själva idén anknyter rätt väl till det faktum att vi önskar behandla fyra ämnesområden i våra fyra nummer: Kvinnornas värdighet i familj och samhälle, de förtryckta folkens frihetskamp, mänsklighetens strävan att få överleva det vill säga kampen för att utrota kriget och arbetet för barnens rätt till liv, hälsa och utbildning. Vi kan dock inte renodla våra temata — något av alla fyra kommer säkerligen med i varje nummer.

Vi har också en bön till våra läsare: hjälp oss att göra en bra tidning! Skriv till oss med idéer, förslag och kritik. Vi lovar att så mycket som möjligt ta hänsyn till era önskningar. En tidning, särskilt en liten tidning som vår, behöver stimulansen av kontakt med läsarna för att göra sitt bästa.

vi kvinnor

Nummer 1-2 1968 20:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
KATJA WALDÉN
GUNHILD TEGEN
BIRGIT JANSSON
BIRGIT ÖHRN

Annonser: BIRGIT VINNÄ, Gimå-
gat. 40, Johanneshov. Tel. 48 59 70

★

Utkommer 1968 med fyra dubbel-
nummer

Prenumerationspris per år 8 kr.

★

Postgiro 5 13 23
SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, Bromma 3
Tel. 87 79 14

Sjöhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1968

UR INNEHÅLLET:

Marie Curie

Klockan är sju minuter i tolv

Mörkskogen av Artur Lundkvist

Den första kvinnan av Elin Wägener

Henri Toulouse-Lautrecs utställning på
Nationalmuseum

Från Karolina Widerström till RFSU

Har vi råd med fruar?

Om delfiner

Fyra böcker att begrunda

Överrocken och droppen och bågaren
av Akka Larsson

OMSLAGSBILDEN:

Ung kvinna i Vietnam

Teckning av Robert Pick

Marie Sklodowska-Curie

ett hundraårsminne

För drygt 100 år sedan — den 7 november 1867 — föddes Marie Curie i Warszawa i det av tsarryssland underkuvade Polen. Inget namn inom vetenskapen är omgivet av en sådan aura som Marie Sklodowska Curies. Hennes liv var som en saga brukar man säga. Men egentligen påminner den mer om de gamla ödesbestämda tragedierna. En saga vill man förknippa med något ljust och lyckligt, men Marie Curies liv var av vittnesbörden att döma hårt, tungt med enstaka ljusare inslag.

Båda hennes föräldrar var rektorer för var sin skola och hon var yngst av flera syskon, fyra syster och en bror. Manjas — Marie Curies namn i hemmet — mor var klen och led av tuberkulos. Hon var inte bara en mycket kultiverad kvinna utan också vacker och ovanligt praktisk och hade ett mycket stort inflytande på sina barn. Manja den yngsta tycks varit alldeles särskilt fäst vid henne. Det blev ett fruktansvärt slag när modern dog — Manja var då 10 år. Strax förut hade dessutom hennes äldsta syster ryckts bort av tyfus.

Situationen i 1870-talets Polen var svår. 1863 hade polackerna gjort ett missriktat upprorsförsök, brutalt nedslaget av tsarismen och den ryska terrorn var fruktansvärd. I de högre skolorna fick endast undervisas på ryska och inspektionerna var täta. Manjas far avsattes sedan han stött sig med överheten och bland annat försvarat några elever vars ryska inte var perfekt. Familjens ekonomi försvårades, man försökte bättra på den med helinackorderingar.

Manja i likhet med hela familjen var naturligtvis blödande patriot. Fadern ville att hans begåvade döttrar skulle få utbilda sig, men det var inte lätt, när de ryska universiteten var stängda för kvinnor. Till slut lyckades man klara ekonomin så att Manjas äldsta syster Bronja fick möjlighet att fara till Paris för att studera. För att möjliggöra detta tog Manja — nu 17 år — plats som guvernant på ett adligt polskt gods. När Bronja blev färdig med sina studier skulle hon i sin tur hjälpa till att finansiera Manjas studier.

Innan guvernantskapet börjar har Manja verkliggen ett sabbatsår hos släkt på landet, hon dansar, gör utflykter, roar sig, upptäcker naturen och tappar bort hela sin enorma kunksapstörst som förskaffat henne medaljer under skoltiden och så småningom skall belönas med dubbla nobelpris.

Som guvernant i en förmögen familj trivs hon ganska bra, förutom sina egna elever hinner hon också genomföra kurser för böndernas barn som inte hade tillgång till några skolor. Äldste sonen i familjen som studerar vid universitetet blir förälskad

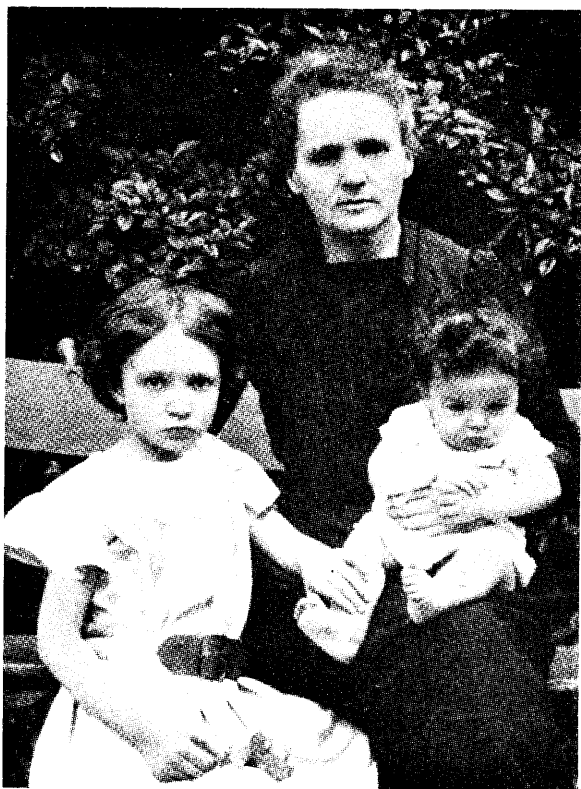
i den charmfulla guvernanten men familjen sätter sig emot ett giftermål. Manja är inte tillräckligt fin och förmögen. Enligt den polska professorn Leopold Infeld var denna student matematiker och blev sedermera professor i Krakow och bidrog till att intressera Manja för den högre matematiken. I varje fall tycks han ha varit tämligen svag och vek, han gav efter för föräldrarnas påtryckningar. Djupt sårad måste Manja i alla fall fortsätta som lärare för hans små syskon — hennes ekonomi tillät henne inte den stolta gesten att vända familjen ryggen.

Efter flera års slit — hon var då 24 år — gavs det äntligen möjlighet för henne att komma till Paris. Bronja själv medicinare hade gift sig med en ung polsk läkare — politisk flykting och det är hos dem som Manja slår sig ner. Snart inser hon att hon inte

kan arbeta ostört i denna glada unga familj och flyttar över till ett spartanskt vindsrum där hon halvsvältande men belåten kan ägna sig åt sina krävande studier. Det visar sig att hennes förkunskaper från Warszawa inte alls är tillräckliga. Med järnenergi ger hon sig på att läsa i kapp sina franska kamrater som har så mycket bättre underbyggnad än hon själv. Efter bara två års studier licentierar hon i fysik, bäst av sin årskurs och efter ytterligare ett år är hon färdig med en fil. lic. i matematik.

Ungefär samtidigt träffar hon för första gången Pierre Curie. Han var tio år äldre än Marie som Manja kallar sig för i Frankrike och redan en känd fysiker. Pierre Curie har aldrig gått i vanliga skolor eller gymnasier och tack vare eller trots detta gjort en rekordsnabb vetenskaplig karriär. Han har lik-som Marie en allmänt radikal inställning och har bland annat vägrat att ta emot en orden, odöpt är han också.

Marie Curie med döttrarna Irène och Eve 1905.

Pierre försökte övertala Marie att bli hans hustru — denna begåvade, charmerande och originella unga polska liknar inte någon kvinna han mött tidigare. Men han har en svår konkurrent — Polen. Marie kan inte tänka sig att överge sitt land — avsikten med hennes studier har endast varit att göra henne kapabel att undervisa polska ungdomar vars utbildningsmöjligheter är så begränsade. Hon anser inte heller att hon kan överge sin gamle far. Efter ett drygt år lyckas dock Pierre Curies övertalningar och Marie blir hans hustru.

De tycks ha varit sällsynt lyckliga tillsammans och en tämligen dålig ekonomi bekymrar dem föga. Maries dotter, Eve Curie, har beskrivit dessa första år i sin biografi över modern, stödd på familjens och vänners uppgifter. Det framgår att Marie utöver sina teoretiska studier och sina epokgörande experiment som omfattar 8—10 timmar arbetar 2—3 timmar om dagen med hushållsarbete. Som ogift hade hon levt på en korv eller en bulle i laboratoriet — i och för sig inte särskilt lyckat men tidsbesparande, som gift föll det henne inte in annat än att trä på husmoderns förkläde. Och det tycks inte heller fallit den progressiva Pierre Curie in att det kunde vara på något annat sätt, när man nu inte hade råd att anlita hjälp.

Efter två års äktenskap föddes 1897 Irene — den blivande nobelpristagaren och fredskämpen, gift med Frédéric Joliot, världsfredsrorelsens oförliknelige ordförande intill sin död. — Arbetsuppgifterna ökas ytterligare och Marie Curie dignar under arbetsbördan. — Makarna Curie arbetar till råga på allt under ytterst primitiva förhållanden. Deras laboratorium verkar närmast som ett glasskjul, glödhett på sommaren och med en temperatur av 5—6° C på vintern.

1895 hade Röntgen gjort sin epokgörande upptäckt av den genomlysande strålning som sedermera har uppkallats efter honom. Strax efteråt, 1896, upptäckte den franske fysikern Henri Becquerel att föreningar av grundämnet uran utsände strålar som förmådde genomtränga ljustäta förpackningar och svärta en fotografisk plåt.

Marie som befann sig i valet och kvalet i val av ämne för sin doktorsavhandling beslöt sig djärvt att studera de nya fenomenen. — Hon beslöt att undersöka om fler grundämnen hade denna märkliga strålningsförmåga. Det sägs att hon fick den lika enkla som geniala idén att undersöka hela den mineralsamling som fanns på *Ecole de physique et de chimie industrielle* i Paris, Pierre Curies arbetsplats. Snart visade det sig att pechblände, en bergart hu-

vudsakligen bestående av uranoxider, visade fyra gånger så stark strålningsförmåga — av Marie Curie döpt till daioaktivitet — mot vad som svarade mot uranhalten. Marie drog därav den slutsatsen att i pechbländet — som för övrigt kom från nuvarande Tjeckoslovakien — måste finnas små mängder av ett eller flera hittills okända grundämnen med enormt stark radioaktivitet. Redan tidigare hade hon upptäckt att uranets strålningsförmåga endast berodde på uranmängden, det spelade ingen roll i vilken kemisk förening den ingick, det var tydligen själva uranatomen som strålningen utgick ifrån.

Pierre och Marie beslöt nu att gemensamt isolera detta eller dessa okända grundämnen och undersöka deras egenskaper. Uppgiften var enorm och visade sig ta fyra år i det primitiva — skjullaboratoriet. 6 ton pechblände bearbetades — cirka 20 kg åt gången — ur detta erhöles en tiondels gram radium.

"Och likväl", skrev Marie en gång, "var det i detta eländiga gamla skjul som vi tillbringade de bästa och lyckligaste åren av vårt liv, år som helt ägnades åt arbetet. Jag tillbringade ibland hela dagen med att röra om i en kokande massa med en järnstång som var nästan lika stor som jag själv. På kvällen var jag fullkomligt förbi av trötthet."

1898 tillkännager makarna Curie att de upptäckt ett nytt grundämne, **polonium**, uppkallat efter Marias älskade och förtrampade hemland Polen.

Senare samma år meddelas att man upptäckt ytterligare ett synnerligen starkt radioaktivt ämne i pechbländet och gett det namnet **radium**. — Det smärtade Marie att det blev radium och inte polonium som kom att bilda epok.

Radium ställde alla hittillsvarande begrepp på huvudet. Strålningen är enorm, två miljoner gånger starkare än urans. Ämnet lyser i mörkret och utstrålar oavbrutet värme. Även omgivningen blir radioaktiv. Strålningen genomtränger en mängd media och kan endast hejdas av tjocka blylager. Den åstadkommer brännskador på huden och visar sig snart även angripa kräftsvulster.

Men varifrån kommer då all denna energi som oavbrutet ges till omgivningen? Redan 1900 framkastar Marie Curie den teori som visade sig vara riktig. Energin kommer från själva radiumatomerna som spontont sönderdelas och bildar nya ämnen vilka i sin tur sönderdelas, slutprodukten är bly. — I själva verket minskar radium i vikt men halveringstiden — den tid som åtgår tills hälften av mängden förbrukats — är 1700 år. Litet svårt att bestämma experimentellt.

Upptäckten av radium och radioaktiviteten väckte enormt uppseende. Det dröjde inte länge förrän merkantila intressen gjorde sig gällande. Skulle makarna Curie patentera framställningsmetoderna, bli miljonärer och bäst av allt kunna få ett modernt laboratorium? De avböjer utan tvekan — det är inte tänkbart. Det skulle strida mot vetenskapens anda säger de.

De fortsätter alltså att arbeta under primitiva förhållanden, den franska akademiska världen är kall-sinnig och ytterst snål med anslag. Båda makarna är utslitna och trötta, Pierre är sjuklig och Marias hälsa är undergrävd, man är orolig att en tuberkulos från ungdomen skall flamma upp.

1903 får de dela Nobelspriset i fysik med Henri Becquerel, men de har inte krafter att resa till Stockholm för att ta emot de 70.000 guldfrancs som priset innebär. Pengarna kommer mer än väl till

Pierre och Marie Curie i sitt primitiva laboratorium.

pass, de får möjlighet att avlöna en medarbetare och hjälpa Maries och Pierres släkt.

Utmärkelser från utländska universitet regnar över dem och till slut inrättas en professur i fysik för Pierre Curie vid Paris universitet men laboratoriet är ynkliga två små rum. Ryktbarheten ger dem annars föga glädje. Pierre Curie avskydde klasskillnader och rangskolor. Han avskydde betyg, examina och medaljer. Marie ville inte utsättas för vad hon kallade fetischdyrkan. 1904 utnämnes Marie Curie till laboratorieföreståndare på sin mans blygsamma laboratorium. Pierre Curie fick aldrig uppleva att få en hygglig arbetsplats något som smärtade Marie hela hennes liv.

Den 19 april 1906 kom katastrofen. Pierre Curie dödades vid en trafikolycka i Paris, han blev överkörd av en tung lastvagn dragen av två hästar.

Marie och Irène i laboratoriet.

Marie Curie blev förlamad av slaget och hennes närmaste har vittnat att hon från den dagen blev en ensam och isolerad människa. Inte ens hennes två små döttrar kunde bryta isen.

Hon fortsatte sitt vetenskapliga arbete och blev utnämnd till sin makes efterträdare — den första kvinnan på en professur vid Paris universitet. Hon fick 1911 för andra gången Nobelpriset nu i kemi och odelat.

Utmärkelserna haglade över henne från hela världen, men i Paris utsattes hon för en personlig förtalskampanj som plågade henne oerhört. Hon beskyldes omväxlande för att vara omoralisk, ryska, tyska, polska eller judinna. Under första världskriget gjorde hon en stor insats genom att organisera bilar med röntgenapparater till fronten.

Efter freden upplever hon glädjen av Polens befrielse.

Hon får ett nytt institut och den unika gåvan av ett gram radium, åstadkommen genom en nationalinsamling av kvinnor i Amerika. Medarbetare från hela världen trängs i hennes laboratorium och bland dem finns också hennes dotter Irène med make Frédéric Joliot.

1927 blev hon medlem av Nationernas Förbunds kommitté för internationellt samarbete, märkligt nog ty hon hade avböjt invitationer till kommittéer och sammanslutningar. Hon lade ned mycket arbete på denna kommitté. 1929 skrev hon till sin dotter Eve:

”Jag tror att allt internationellt arbete är en tung och svår uppgift, men att vi likväl måste lära oss att utföra det också om det kostar oss stora ansträngningar och kräver ärliga försakelser. Hur bristfälligt än det stora företaget i Genève är besitter det en storslagenhet som gör det värt vårt stöd.” (Vid detta arbete fann hon stor glädje i samarbetet med Einstein.)

Den 6 juli 1934 avled Marie Curie i en svårdiagnostiserad sjukdom. I själva verket var det radiumstrålningen som krävde sitt offer liksom den senare skulle kräva Irène och Frédéric Joliot-Curies liv. Endast hennes yngsta dotter var närvarande vid Maries dödsbädd och hon skriver härom: ”hennes hårdnade, sträva, av radium förbrända händer har nu fått ro. De skakas inte längre av den nervösa skälvnigen. De ligger för alltid orörliga, utsträckta över bäddens lakan — dessa händer som arbetat så outtröttligt”.

Eva Palmaer

Eva Ramstedt berättar om Marie Curie

På våren 1910 disputerade fil. lic. Eva Ramstedt i fysik på en avhandling om vätskors förhållande vid uttänjning.

På sommaren när hon reste i Europa med sina föräldrar föreslog hennes far — dåvarande överståthållaren — att hon skulle arbeta en vinter hos Madame Curie. När hon nu tänker tillbaka tycker hon att det var rätt märkligt att förslaget kom från honom. Troligen var han en ganska ovanlig hög svensk ämbetsman för sin tid. Annars hade hon knappast fått resa till Uppsala och studera, visserligen fick hon vänta ett par år och tänka över beslutet — men ändå. I sin fil. kand. (den gamla stora) hade hon inte bara högsta betyget i fysik utan också i franska, vilket hjälpte i Paris.

Eva berättade om hur den unga Marie Sklodowska frös och svalt under de första Paris-åren av brist på medel, "men hon var dock så lycklig över att få fördjupa sig i studierna" (examen med högsta betyg 1894).

Helt kort berättar Eva om hur Marie hos en landsman träffade Pierre Curie, "en lång ung man med klara goda ögon och kastanjebrunt hår; hela hans väsen verkade förtroendeingivande på henne — "något av en drömmare". De gifte sig 1895. Irène Curie föddes 1897.

Eva säger om Marie och Pierre Curie att samarbetet mellan dessa två forskare av högsta rang båda besjälade av sin kärlek till arbetet var sällsynt gott. Redan 1898 kunde de tillkännage att det material de bearbetat måste innehålla två ämnen av stor strålningsförmåga — de kallade dessa nya ämnen radium och polonium. Under ytterst primitiva förhållanden arbetade de för att få fram några mängder av dem. "Vi framhärdat därför att vi passionerat ville det." År 1902 hade de 1 dg radiumklorid. År 1903 fick Curies dela Nobelpriset i fysik med Becquerel, upptäckaren av radioaktiviteten.

I juni 1905 hörde Eva Pierre Curie hålla sin Nobelföreläsning medan Marie satt bredvid. "Jag minns", säger Eva, "hur hon följde honom med blicken medan vi följde henne. Det var något fascinerande över henne men fråorna i hennes vackra ansikte talade om hårt arbete och umbäranden".

Nobelpriset medförde dock att fransmännen upprättade en professur för Pierre Curie, han fick några laboratorierum och Marie blev laboratris. Det såg ljusare ut för dem men så kom 1906 i april Pierre Curies död genom en trafikolycka... Marie blev först som förstenad, säger Eva, hon måste dock fortsätta, driven av sin passionerade kärlek till vetande och forskning och styrkt av Pierre Curies ord att vad som än händer arbetet måste dock fortsätta.

Just det år då Eva kom till Paris hade Marie lyckats renframställa radium. Det året hade Marie omkring 15 assistenter, tre av dem kvinnor. Utom Eva var det en engelska och en norska, Ellen Gleditsch, sedermera professor vid Oslo universitet.

Eva säger att hon från början fäste sig vid hur alla talade om Marie Curie med beundran och respekt. Eva berättade också om Madame Curies föreläsningar vid Sorbonne. De var utomordentligt upplagda, utfördes med experiment men framfördes litet entonigt, ytterst sakligt; för den intresserade var de strålande instruktiva. Den första föreläsningen efter Pierre Curies död gjorde ett så starkt intryck att de flestas ögon tårades.

Om Marie Curie var något opersonlig vid sina föreläsningar så var det rakt inte fallet när man någon gång talade med henne om arbetet eller vid de sammankomster vi hade på laboratoriet. Då märkte man sannerligen livligheten i hennes intellekt, klarheten och pregnansen i hennes inlägg.

Det året hade någon av Marie Curies vänner uppmanat henne att ställa upp som kandidat till inval i franska vetenskapsakademien — ingen kvinna fanns där tidigare. Hon blev ej invald. Lyckligtvis, säger Eva, visade den svenska vetenskapsakademien bättre vett. Den invalde henne till medlem och tilldelade henne 1911 års Nobelpris i kemi.

Denna gång kom Marie Curie till prisutdelningen. Eva träffade henne under dessa dagar mer än under hela tiden i Paris. Vid prisutdelningen fick Marie stormande applåder. Nu höll hon själv föreläsning-

en, talade om sitt och Pierre Curies gemensamma arbete, om radiums hela utvecklingshistoria. Det var endast rena fakta men hon höll dock auditoriet spänt uppmärksam och bakom de torra orden anade man det självupppoffrande nästan övermänskliga arbetet.

Marie var vid det tillfället oerhört trött delvis på grund av en skamlig förtalskampanj. Hon blev också sängliggande sjuk flera månader efteråt.

Under åren närmast efter Paris-vistelsen sysslade Eva Ramstedt med vetenskapligt arbete hos professor Arrhenius och hon föreläste samtidigt som docent vid Stockholms Högskola. Senare blev hon lektor vid Folkskolläraryrkesseminariet i Stockholm.

År 1931 såg hon Marie Curie för sista gången.

År 1932 gav Eva Ramstedt ut en liten bok med titeln "Marie Curie och Radium".

År 1924 utkom Marie Curies bok om Pierre Curie. Hon satte som motto för boken slutorden i Pierre Curies Nobelföreläsning 1905:

"Det är tänkbart att radium i brottsliga händer kan bli mycket farligt och här kan man

fråga sig om det är till fördel för mänskligheten att känna naturens hemligheter, om den är mogen för att dra nytta därav eller om denna kunskap måhända kommer att lända den till skada. Nobels upptäckter är ett karakteristiskt exempel, de kraftiga sprängämnena har gett människor möjlighet att utföra imponerande arbeten. De är också ett fruktansvärt förstörelsemedel i händerna på de stora brottslingar som driver folken i riktning av krig. Jag är bland dem, som tror, liksom Nobel att mänskligheten skall få ut mera gott än ont av de nya upptäckterna."

Dessa ord citerades av Irène Curie när hon var här för Nobelfesten 1951. Hon sade att det var berättigat inte bara geografiskt att kalla appellen mot atomvapen för Stockholmsappellen. Det var även historiskt riktigt eftersom farhågor för en brottslig användning av atomenergin uttalades offentligt första gången i hennes fars Nobelföreläsning 1905. (Se Vi kvinnor nr 1, 1952.)

Marie Sklodowska omgiven av sina fyra syskon.

Alma Braathen 1906-1967

Utdrag ur Olof Lagercrantz tal vid jordfästningen den 8 juli

"Alma Braathen föddes i Jämtland den 27 februari 1906 och dog 26 juni 1967. Jag ville föreställa mig att hon steg in i livet en norrskensnatt. Många av hennes bästa reportage kom till i gnistrande köld högt uppe i norr. Man kunde kalla henne ett polcirkelbarn.

Mycket tidigt greps hon av en brinnande längtan att bli journalist. Hon ville röra sig. Hon ville se världen. Hon valde signaturen Brodjaga, som betyder luffare, och hon skulle få leva vagabondens liv många gånger. Hon fotvandrade genom Orienten och skrev en bok om sina upplevelser och många av hennes bästa reportage är förbundna med vandringer. Man kan verkligen kalla henne en pilgrim, ständigt på väg. Vid tanke på sin egen död kom en väg med skakande kärror henne i tankarna och hon skrev att hennes aska skulle strös i hjulspåret.

...det som framför allt utmärkte Brodjaga var hennes entusiasm för människor och hennes frisinne. Det var entusiasmen och medkänslan som förde henne nära verkligheten och hennes sociala reportage var fyllda av ömhet. Och ömsintare än någonsin var hon då hon mötte någon gammal kvinna. Då tänkte hon på sin älskade mormor i Hammerdal. Precis som hos mormor, kunde hon utbrista, när hon steg in i någon gummas stuga.

Alma Braathen hade gått på kurs på Fogelstad i sin ungdom och hon hade tagit djupa intryck av den norska kvinnosakspionjären Katy Anker-Möller. Hon var en av dessa kvinnor som jag ville räkna till detta sekels verkliga mödrar – Kerstin Hesselgren, Elin Wägner, Hagar Olsson, Honorine Hermelin, Alva Myrdal, Andrea Andreen hör hit – som drömde om ett nytt och bättre samhälle och hade mod att stå för sina åsikter och som vårdade alla unga och radikala och hotade idéer och höll dem vid liv med sin varma andedräkt i en kall och reaktionär och tvivlande värld. Jag känner inte Brodjagas inställning i detalj till tidens sociala och politiska problem. När hon anslöt sig till radikalismen är det främst en temperamentssak. Hon trivdes i Ryssland därför att hon stod nära det spontana, varma i den ryska folkkarakteren. Hon skulle mycket väl själv ha kunnat vara någon av de oregelmässiga, fromma, än ödmjuka än uppspelta gestalterna i Dostojevskijs romaner.

Hon skriver en gång om en lappjägare att han ansåg att djuren hade en fantastisk intuition, att de kan skilja

mellan vänliga och onda tankar. Brodjaga själv hade en sådan intuition. Hennes slagruta gjorde alltid utslag för vänliga tankar.

Många som kände henne minns hur uppmuntrande, hur entusiastisk hon var. Hur man träffade henne liksom i ett festhumör. De som hon vände sin värme mot blommade upp. Hon var poet och konstnär och alltid på språng efter en känslornas stegring. Kvällen till den natt då hon dog var hon törstig och bad oupphörligt om vatten. Sköterskan frågade en gång: – Smakade vattnet bra? Och Brodjaga svarade med något av hela sin forna entusiasm: – Fantastiskt! Den som hörde detta svar, hennes vän Karin Schultz, kände igen ordet och tonfallet. Just sådan var Brodjaga."

Klockan är

Den 6 oktober 1967 överlämnades till FN:s generalförsamling en enhällig expertrapport behandlande "Verkningarna av en möjlig användning av kärnvapen". Rapporten har författats av en 12-manna-kommitté som på förslag av FN:s generalsekreterare tillsatts av 1966 års generalförsamling. Experterna kom från tolv länder: Polen, Mexiko, USSR, Frankrike, Kanada, Japan, Nigeria, USA, Norge, Indien, England, Sverige. Svensk representant var generaldirektör Martin Fehrm, chef för FOA.

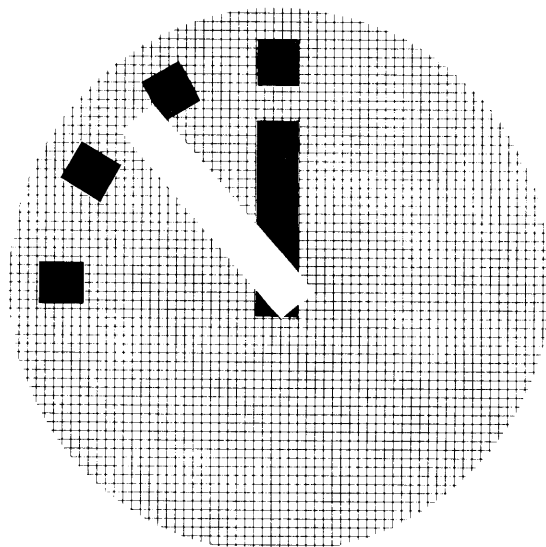
I inledningen säger man att rapporten ej komplicerat sin framställning genom att diskutera i vad mån ett system av antimissilmissiler i förening med civilförsvarsåtgärder kunde minska antalet offer för ett kärnvapenangrepp. "Det är tillräckligt att konstatera att intet försvarssystem kan skönjas vilket kunde förhindra alla kärnvapen från att nå sina avsedda mål."

Rapporten ger först en sammanfattning av de skador som vållades i Hiroshima och Nagasaki. Sedan följer en skildring av den beräknade effekten av en megaton bomb, fälld nära marken i en stad på en miljon invånare. Vi har tidigare återgett liknande fruktansvärda uppgifter men är tacksamma för denna enhälliga, sakkunniga nya framställning.

Det är vårt hopp att rapporten snarast skall bli tillgänglig i svensk översättning. Vi behöver påminnas om dessa nakna, dödliga fakta.

Låt oss här ge några citat...

"... Omfattningen och graden av risk (för bestående skador) skulle bero på antalet och typen av använda bomber. Om antalet är stort nog skulle ingen del av världen undgå att utsättas för strålning av biologisk betydelse. I större eller mindre mån skulle ärftlig skada drabba befolkningen i hela världen... Det är ganska säkert att en befolkning som utsatts för strålning tillräckligt för att döda några procent av invånarna skulle få vidkännas betydande verkningar på lång sikt... Endast ungefär sex länder i världen utom de fem nuvarande kärnvapenproducenterna torde ha råd att skaffa sådana vapen (bland dem Sverige). Den beräknade kostnaden för ett blygsamt kärnvapenprogram är 560 miljoner dollar om året... Det exakta antalet kärnvapen för närvarande är ej känt men det är säkert att enbart kapprustningen mellan Förenta staterna och Sovjetunionen lett till en vapenproduktion som totalt är stor nog för att utrota människosläktet... Grundläggande fakta om kärnvapen och deras användning är hårda och fruktansvärda för civilisationen; de har gått förlorade i en massa teoretiska spekulationer. Det har påståtts att världen lärt sig att leva med bomben; det har också sagts att ingen anledning finns att i onödan driva mot en position så att världen är beredd att dö för den. Den slutliga fråga världen mås-

De amerikanska atomforskarnas bulletin (grundad 1945) har en urtavla som omslagsbild. Från början stod minutvisaren på en kvart i tolv. Två gånger har den flyttats fram: när Sovjetunionen började tillverka atombomber och när vätebomben tillkom. Den flyttades tillbaka till tolv minuter i tolv efter det partiella provstoppet 1963. Nu har den flyttats fram eftersom riskerna för ett kärnvapenkrig ökat genom att Frankrike och Kina skaffat sig kärnvapen, genom att USA och Sovjet kapprustar om ett antirrobotförsvar och genom upptrappningen av kriget i Vietnam...

te avgöra i vår kärnålder är — och detta gäller för både kärnvapenmakter och icke kärnvapenmakter — vilka intressen på kort sikt är världen beredd att offra i utbyte mot garanti att få överleva i trygghet."

När Alva Myrdal den 11 december 1967 talade inför FN:s första kommitté angående allmän och total avrustning ägnade hon en del av sitt anförande åt den nu nämnda rapporten. Hon uttryckte sin glädje över den anda av harmoni och samarbete som utmärker rapporten. "Vi kan blott hoppas att nationernas ledare skall finna samma väg till överenskommelser, så oundgängliga om man betänker kärnvapnens ödesdigra verkningar." I sitt inlägg berör Alva Myrdal särskilt något mer utförligt än rapporten verkningarna av kol-14 som finns i alla så kallade rena bomber och som skulle komma att bli en "ofrånkomlig källa till inre strålning i all levande materia för mer än tusen generationer."

Hon nämner också en svensk beräkning enligt vilken ett angrepp med omkring 200 kärnvapen på 20 till 200 kiloton skulle resultera i 2—3 miljoner dödsfall, det vill säga omkring 30—40 procent av en befolkning på 7 miljoner. Hon anför några siffror över vårt civilförsvar, "sannolikt det mest fullständiga som finns än så länge; det har tagit tiotals år att ordna och det har kostat hundratals miljoner dollar". Det bygger främst på evakuering och bergsskyddsrum. Det skulle kunna minska förlusterna till en tiondel men, tillägger Alva Myrdal, det är omöjligt att veta med någon visshet om dessa optimistiska beräkningar skulle hålla inför den förvirring som skulle bli ett resultat av krigsoperationerna.

sju minuter i tolv...

Med tillfredsställelse konstaterar Alva Myrdal att experterna uppräknar de åtgärder som hon tidigare angett för ernående av större trygghet nationellt och globalt: non-proliferation, fullständigt provstopp, minskning av lagrad kärnvapenmaterial, kärnvapenfria zoner.

Alva Myrdal säger också i detta anförande att svenska regeringen önskar att FN ville ta initiativ till en studie liknande den nu slutförda behandlande kemisk och biologisk krigföring såsom en fara för nya former av krig vilka kunde hota hela folk med tillintetgörande.

Slutligen framhåller Alva Myrdal att frågan om nedrustning nu varit FN:s mest brännande under mer

än tjugio år. Medan överläggningarna dragit ut på tiden har kapprustningsspiralen för kärnvapen stigit brant och kanske oåterkalleligt...

★

Ett länge fördröjt steg på vägen bort från kärnvapen togs den 18 januari 1968 genom att Sovjetunionen och USA kom överens om ett utkast till ett fullständigt fördrag om förbud mot non-proliferation av kärnvapen.

Nu hoppas vi på nästa steg bland dem Alva Myrdal angett som viktiga för världens framtid: fullständigt provstopp och minskade lager av material till kärnvapen.

Kärnvapen och elektronhjärnor

Räcker det inte?

Linus Pauling i "The Minority of One" oktober 1967: "... Det vanliga kärnvapnet idag, fission-fusion-fissionsuperbomben på tjugio megaton har en explosiv kraft som är *tusen gånger större* än explosionskraften hos samtliga de bomber som användes under andra världskrigets sex år. En sådan bomb kunde förstöra en av världens största städer — New York, London, Moskva, Tokyo — och döda mellan fem och tio miljoner människor. Det finns nu tusentals sådana bomber."

Om datamaskiner

Tidskriften "Christian Action" december 1967: "Vår hjärna är en elektrokemisk datamaskin (computer) på 25 watt. Den väger omkring 1.400 g och drivs med glykos. Den har omkring tiotusen miljoner element för programmering — nervcellerna — och dess fundamentala operationer sker ungefär en miljon gånger långsammare än i den moderna datamaskinen. Men dess struktur är i alla fall mycket finurlig och dess lagringsmetod — dess minne och inlärningsteknik — är utomordentligt sinnrik. Vi börjar just nu att förstå dess styrningsmetod och det bör därigenom en dag bli möjligt att reglera den biokemiskt. — Det är mycket sannolikt att läkemedel kommer att möjliggöra en ändring av intelligensnivå och av människans förmåga till inlärning och förmåga att minnas."

Otroliga kostnader

Ur ett tal av Paul Goodman. Siffrorna nämndes i OBS enligt DN 24.11 1967:

"Vissa siffror är så otroliga att man genast glömmar bort dem — de kan inte vara sanna.

Världen lägger varje år ner 650 miljarder kronor på upprustning och försvar, av dem förbrukar USA ensamt 350 miljarder. Sedan andra världskrigets slut har USA lagt ner 4.250 miljarder kronor på sin upprustning..."

En av de frågor Goodman ställer i sitt tal är om det är rimligt att rustningsindustrin i så hög grad får bestämma forskningens inriktning: "I USA går 1967 86 procent av alla forskningsanslag till vapen- och raketprojekt."

Hans Palmstierna i Plundring, svält, förgiftning sid. 122:

"... I Sovjet och USA ligger raketer, atombomber och vätebomber och väntar på signal från sina elektronhjärnor... Vätebombernas hjärnor har alltså totalt undandragit sig mänsklig kontroll... Det är mer eller mindre sannolikt att ett koppel vätebomber sänds i väg... Det är ett spel om sannolikheter och det mest osannolika kommer att inträffa någon gång. I dag, i morgon, om tio år? Mänskligheten har lagt sitt öde i elektronhjärnornas strömkretsar... Flera större olyckor har inträffat eftersom elektronhjärnornas blixtnabba beslut inte kan korrigeras förrän det är för sent..."

MÖRKSKOGEN

av Artur Lundkvist

”Titelberättelsen med sina djärva motivförskjutningar hör till det mest suggestiva Artur Lundkvist åstadkommit som epiker och reseintrycken är fångade med en visuell fräschör som fortfarande är enastående i vår litteratur och inte visar minsta spår till avmattning . . .” Så skriver Ingemar Wizelius i sin recension i DN och bättre kan man inte uttrycka sin gripenhet inför denna bok som är en av de stora i Artur Lundkvists fantastiska produktion. Med hans tillstånd återger vi följande stycke ur hans prosadikt i avslutningskapitlet.

När kommer gryningen med en grön häst som är lysande
röd under buken?

Varje människa är bebodd av en väntan. I många fall
upphör denna väntan att gå ut och huset ser obebott ut.

På det rosiga molnet i gryningen svävar en stad.
Men den kommer inte ner på jorden förrän om tusen år.

Friheten bevisar sin äkthet genom att vara ätbar.

Träden står plötsligt fulla av självlysande bokstäver.
Om sen inte alla vore analfabeter.

Där den stora hamnen låg syns nu bara en vidsträckt, öde
strand. Som om ett väldigt ögonlock av sand hade fällt.

Låsen till dessa portar kan endast öppnas av ormar.
Och ormarna verkar likgiltiga för uppgiften.

Rök som formas till ord har varje vindfläkt till sin fiende.

I skogarna uppstår upproret, i städerna slås det ner.
Träden är de bästa vännerna.

Mot natten sätter man eld på ladorna för att hålla tjuvarna
borta.

Eldens oskuld gör den fruktansvärd.

Vi är veden och vinden, i beredskap för elden.

Det värsta med våldet är dess höga hastighet. Det måste
tränga genom mycket vatten innan det avkyls och hejdas.

Om fjärilar slår sig ned på sårn förskönar det men förbättrar
inte den lidandes situation.

Någon fortsätter att smeka katten medan alla ligger döda
runtomkring.

Det värsta med svälten är att den förlorar till och med
munnen att äta med.

Dessa mörkhyade barn ler sällan. När det sker har de i gengäld ett litet knivblad mellan tänderna.

Mördaren drömmer att han springer ifrån sitt ansikte. Men ansiktet förföljer honom och han vaknar förskräckt: ansiktet har hunnit upp honom.

Också när man blickar ned i havsdjupen urskiljer man ruiner. Men de är elastiska nog att sakta vagga.

Stenarna som splittrar ambassadernas fönster är i stället för ord som inte når fram.

Om det bultar på porten, öppna inte! Det kan vara sanningen.

Sanningen träder in och tänder en liten låga. I detsamma förstörs hela byggnaden av en explosion.

I länder där natten har rått i årtusenden vaknar man nu vid skenet av eldsvådor.

Byarna brinner som halm, martyrerna steks i oräkneligt antal innan de hinner vittna.

Några riskorn spillda på marken formar sig genast till propaganda.

De erövrade vapen som barnen släpar på tycks ha tillhört jättar.

Åh, så mycket himmelsblått som omger bombflygarnas ögon!

Friheten kan inte träda ut ur sitt underjordiska tillhåll utan att strax bli belagd med handbojor.

Frihetsgudinnan sänker sin utbrända fackla för att tömma en stråle blod i havet.

Världen kanske behöver sova en stund. Den har så blodsprängda ögon.

Floderna är inälvor som ligger blottade på jordens yta.

När luften är svart blir rösterna egendomligt ljusa.

Har vi verkligen förtjänat att vara dem vi är? Varför är det inte vi som är de andra?

Det är lätt att börja ett skratt, svårare att avsluta det. Ingen kan förutse vad ett skratt ska leda till.

Det är baksidan av underverken vi skådar. Den skrämmande baksidan.

Solen lyser över de godas ondska.

Den första kvinnan

Kvinnorna i USA

Den 16 januari 1968 samlades omkring 5.000 svartklädda kvinnor i parken utanför kongressbyggnaden i Washington för att demonstrera mot kriget i Vietnam. Endast några få släpptes in till kongressen, bland dem initiativtagaren till marschen Jeanette Rankin och fru Martin Luther King. Den förra läste upp en petition som ute i parken lästes av Viveca Lindfors. Petitionen krävde att kongressen som första ärende skulle ta upp kriget i Vietnam och genomdriva ett slut på det genom att dra tillbaka alla amerikanska stridskrafter. Man krävde även att kongressen använder sin makt till att läka det sjuka samhället hemma

i USA, och att kongressen återställer och reparerar det amerikanerna erövrat och förstört i Vietnam.

Jeanette Rankin, som är 87 år gammal, var den första kvinna som invaldes i kongressen. Hon är också den enda som röstat mot USA:s deltagande i såväl det första som det andra världskriget.

År 1920 utgav Elin Wägner på Bonniers förlag en novellsamling med titeln "Nyckelknippan". Den längsta novellen heter "Den första kvinnan". Hjältinnan, Joan Richardson, kommer till Washington och tar säte i kongressen som dess första kvinnliga ledamot...

I

Det var i Washington 1917.

En ung man stod och spejade efter den första kvinnan.

Hon hoppade ner från sin wagon och räckte honom sin hand till kamratligt handslag, men han bugade sig med överdriven vördnad.

– Du är tokig, Dick, sade hon.

– Det gläder mig att höra dig säga det för då har du inte blivit det själv. Ja, kunde jag veta, att inte din kolossala upphøjelse stigit dig åt huvet? Jag försäkrar, att bara jag har haft svårt att bära, att av alla kvinnor i landet den enda kongressledamoten är min kusin, och hade varit min fru om du velat.

– Sjåpa dig inte, Dick, sade den resande damen lugnt, kan jag bära min upphøjelse, så kan väl du. Så märkvärdigt är det väl inte. Men det var snällt, att du kom och mötte.

– Det skulle jag väl, så mycket pengar, som jag tjänat på att skriva om dig. Det kunde ingen överlämna dig värlös åt de där. Den unge mannen pekade med tummen över axeln på en grupp av ett tiotal unga män av hans egen typ, som nu fått väderkorn och nalkades snabbt.

– Det är samma sorts djur som jag, sade han. Och där har du beviset på din ryktbarhet.

Den stackars damens ansikte fick ett uttryck av förskräckelse.

– Jag vill inte bli intervjuad, sade hon i bestämd ton.

– Man vill inte heller dö, och man dör. Ja, lugna er, gossar. Alltså, min kära Joan, här har du, och han räknade upp en hel rad tidningar, herrar Så och Så och Så, som brinner av begär att tala med dig. Och här, mina herrar, vände han sig till kollegerna, har ni den Första kvinnan i Kongressen, som har en särskild svaghet för tidningsmän på grund av sin nära släktskap med mig, och som gärna skall svara på alla frågor, utom dem, som angår den politiska situationen.

– Är det sant, att ni setat i fängelse? – Törs man fråga, vad ni då gjort? – Å. var det bara för att övertyga er om fängelsets förråande och förslöande inflytande? – Är det sant att ni klått upp fem gruvarbetare på en gång? – Var ni verkligen inte anställd av gruvbolaget som spion för att inrapportera stämningen under strejken?

– Jag har aldrig klått någon levande människa, sade fröken Joan, men ingen hörde på. Men jag kan komma att göra det, tillade hon och såg sig hotfullt om i kretsen.

– Blev ni inte en gång massakrerad i en gruva, miss Richardson?

– Jo, sade hon, jag fick huvudet skilt från kroppen då.

– Vad skulle ni göra i fabriken?

– Jag har velat pröva, vad mina medsystrar få genomgå, sade hon.

SKV har sänt ett telegram med tack till Jeanette Rankin och Viveca Lindfors.

novell av Elin Wägner

– Skryt, eftersom ni inte har gift er! Men varför?

Innan hon hann svara, kom en kvinnlig journalist farande: – Miss Richardson, ropade hon andfådd, ni måste fort säga mig, om ni ämnar rösta för krig?

– Det svarar jag inte på, Joan rätade på sig, kom, Dick, så går vi.

– Joan, du anar inte följderna av ditt beteende. Tänk om det trogna folket inte skulle få veta i eftermiddag, att du dansar bäst av alla flickor i Annapolis, att din favorithäst heter Dick efter mig, och du givit korgen åt fyra pastorer på ett år.

Men Joan vände honom ryggen och började med snabba steg gå mot utgången utan att låtsas om att frågorna följde henne: – Är ni metodist? Baptist då? – Är ni pacifist? – Kan ni laga mat?

Den unge mannen blåste ut cigarrettröken på sätt att det såg ut, som om han sagt puh åt den kvinnliga journalisten. Med ett språng hann han upp sin kusin.

– Jag har hyrt rum åt dig, med särskild sovalkov för anständighetens skull, sade han. Joan frågade genast efter priset, fann det för högt, ty hon var van att ha en mycket låg budget, och tillkännagav sin avsikt att flytta till ett anspråkslösare ställe.

– Ja sade Dick, gör du det, sätt dig i ett härbärge för immigranter, det kommer att göra intryck på alla deputationer och högt uppsatta personer, som kommer att söka dig.

Medan de foro genom staden, mötte de ständigt processioner av sandwichmän, som med hela sin varelse besvuro sina medmänniskor med fraser sådana som: Ned med våldet! Död åt militarismen! Bort med kungar och kejsare! Fredsvän! Svik ej fredens sak!

– Jag trodde inte stämningen var så pass fredsvänlig här i de östra staterna, anmärkte Joan, jag har läst tvärt om i tidningarna.

Den unge mannen betraktade henne med ett spefullt löje.

– Jag kan inte begripa, sade Joan värdigt, varför du på en gång ser så försmäddlig och medlidsam ut.

Den unge mannen brast ut i gapskratt. – Jag måste väl, sade han, då du inte begrep, att det är krigsvännerna, som bekostat de där plakaten. Vilket egentligen är onödigt, eftersom det endast finnes en handfull motståndare mot intervention i Europa. Och dem kallar man inte fredsvänner, det är militarismens och våldets vänner, förstår du inte det?

– En handfull! utropade Joan. De organiserade pacifisterna räknas ju i hundratusental.

– I millioner, rättade kusinen. Men som jag nyss sa, de arbetar alla på att föra Amerika i krig. Man har slagit en bred och bekväm bro åt dem, på vilken de nu trängas på väg till krigsvännernas läger, alla rysligt räd-

da att misstänkas för att vara Kaiserns vän och vilja befordra den tyska imperialismen.

Joans ansikte fick ett uttryck av sorgsen begrundan.

– Har verkligen alla tagit sin hand från plogen?

– Ingalunda, men de har vänt plogen.

– Hemma i Väster var det starka strömningar mot intervention, man diskuterade för och emot.

– Det gör man inte här. Här bara hurrar man och uppför krigsdanser och dyrkar our boys och slår pacifisterna på käften, så att de lydigt vänder den patriotiska sidan till. Här begriper varje barn, att saken redan var klar, i och med att presidenten utlyste extra session av kongressen. Han kommer visserligen att hålla ett långt tal och skenbart fråga er om er mening, men det är bara inför världen. Ni kunde så gärna säga ja och amen, innan han börjat och bespara honom besväret att hålla det. Men Wilson vill förstås så gärna tala.

– Jag vill åtminstone först höra hans skäl, sade Joan med det envisa tonfall han så väl kände igen.

– Ja, om du bara finge det, sade han trumpet.

Joan glömde rummets storlek och dyrhet, när man öppnade dörren för henne till hennes hotellrum. Hennes uppmärksamhet fångades nämligen av två jättelika blomsterbuketter och en väldig hög av brev på skrivbordet.

– Adjö så länge, Joan, sade kusinen, vill du äta middag med mig?

Hon vände sig om med ett generat leende: – Jag är visst bjuden på middag. Och hon höll upp ett brev.

– Frukost i morgon då, innan du går upp i kongressen.

– Det vill jag så gräsligt gärna, sade hon. I fall du tror, att jag kan låta bli att gå på den där hedersfrukosten som rösträttskvinnorna tänker anordna.

– Jaså, hedersfrukost. Får jag se brevet. Han gjorde några anteckningar. Nej, det är uteslutet att du kan skolka. Jag väntar till dess du röstat mot presidenten, då får du mer tid för mig. Och med dessa gåtfulla ord lämnade han rummet.

– Kom upp när du kan! ropade hon efter honom. Nu när han försvann, kände hon sig med ens så främmande i sin nya omgivning. Om hon haft en olyckskamrat ändå i stället för att vara den första och enda kvinnan i kongressen.

Men Joan hade varit med om mycket, innan hon nådde denna punkt på sin bana, hon var van att icke rädas. Hon täckte på situationen med gruvarbetarna, då hennes liv hängde på ett kallblodigt litet skämt, som roat de fem männen, vilka en kvinna hetsat mot henne av ett fruktansvärt misstag. Hon tänkte på det långt fruktansvärdare ögonblick, då hon i ett spinneri såg en kamrat slitas i stycken och höll på att förlora herraväl-

det över sin egen maskin. Hon tänkte på att hon dock uthärdat det moraliska och fysiska lidande, som det nu senast kostat henne att arbeta fjorton dagar i en ammunitionsfabrik för att med auktoritet kunna anklaga fabriksägaren och med opinionens hjälp framtvinga bättre arbetsförhållanden.

Allt detta hade hon upplevat och mycket mer ändå och stod här nu med rent samvete och frisk kropp, besluten att inför ett större forum och med större möjligheter föra talan för den samhällsklass, som för henne symboliserades av flickan som slets sönder av maskinen. För Henne hade hon kommit in i kongresen, för Henne skulle hon strida! Och sedan hon sagt sig detta, tog Joan av sig resdräkten och lade sig med allra största lugn att sova.

En upppasserska kom in med te. Herrn som följde fröken hade sagt till om det.

Dick är nästan väl omtänksam, tänkte hon.

När hon stod färdig att åka till middagen slank kusinen in helt oväntat. Han mönstrade noga den vita crêpe-de-chineklänningen, som ingen annan prydnad hade än materialets fräschör, fyllighet och dyrbarhet.

Har jag drömt att hon hade långa fötter, tänkte han. I de där vita skorna ser de ju helt små ut.

– Nå, men juveler då?

– Har inga, svarade hon utan att se upp, strängt upptagen av att ta på sig sina långa snövita handskar. Vem skulle gett mig juveler?

– Inga hårda ord, Joan, du ville aldrig ha den där ringen som... Nå, låt oss inte tala vidare om den saken. Här har du i alla fall något att liva upp din jungfruliga vithet med. Och han räckte henne en bukett av röda liljor.

– Tycker du, hon brast i skratt, att jag skall tåga in i bankettsalen med dessa liljor i handen som en, som en...

– Joan of Arch, sade han, Johanna från Nya Domremy!

Han betraktade det tämligen breda, mörkhyade ansiktet med de klara, rättframma ögonen och den stora, fasta munnen, detta ansikte, som ehuru märkt av strapaser, tankar och omsorger ännu var ungt, emedan oberört av sexuella mödor och lidelser. Det var något förväntansfullt och tillitsfullt, något oskyldigt över henne, som gjorde honom ont.

– Nå, tänker du verkligen lämna liljorna hemma? Jag som så hade glatt mig åt effekten, när du trädde in i bankettsalen med dem på armen, sade han. Mycket nöje, akta dig så att inte presidenten förvrider huvudet på dig.

Men det var ändå precis vad han gjorde.

II

När äntligen man reste sig från bordet efter massor av tal, kom presidenten bort mot Joan. Alla talarna efter middagen hade talat krig och patriotism, Joan började längta tillbaka till ammunitionsfabriken, där hade det varit fredligare. Hon brukade annars icke smälta inför auktoriteter och såg rätt svalt på presidenten. Men det var omöjligt att förbli oberörd, när en man med världens ögon riktade på sig, kom som han var med världens öde i sina händer och talade till en, som till en man, en kamrat, vars gillande han gärna ville förvissa sig om.

– Det finns bara en väg för oss att gå, sade han. Vad förmår en man mot ödet, när det sänder händelserna i tunga kolonner emot honom? Känner ni till de antika tragedierna? Det är ett ämne för en Sofokles detta: pacifisten, som tvingas att förklara krig just därför.

För ett år sedan hade Joan som medlem av en fredsdeputation uppvaktat honom. Han hade då frågat: Vad önskar kvinnorna av mig? Joan hade svarat: att ni skall utföra ett moraliskt hjälteed. Men han hade icke kunnat det. En man i hans ställning riskerar inte att erbjuda sig som medlare för andra gången och bli avspisad på nytt både av centralmakter och allierade.

Nu frågade han inte kvinnorna mera, emedan han redan fattat sitt beslut. Men han visade deras representant den hedern att förklara för henne, flickan från Västern, som av en slump åkt in i representanthuset, varför han, som fått kvinnornas röster just på grund av sin pacifism, nu måste bli den, som ledde republiken i krig. Hon måste ju förstå, att den, som inte motstod våldet, hjälpte det till seger. Men segrade våldet, då farväl bland mycket annat med kvinnornas framtid i staten. Ty då skulle endast de få något att säga, som kunna sätta makt bakom sina fordringar.

Joan svarade icke. Måste då alltid någons våld segra? frågade hon sig själv. Hela hennes hållning och uttryck talade om en smärta och hopplöshet inför problemet, som ögonblickligen reflekterades hos presidenten.

– Ja, det är att förtvivla åt, sade han, och hans röst fick ett beslöjat uttryck. (I tidningarna stod nästa dag, att hans "grå ögon varit fulla av tårar, vilka han icke vårdade sig om att dölja".) Men nu är stunden inne för oss att lösa problemet om fredsvännernas och de kristnas hållning till det onda i världen. För min del anser jag att det finns endast en lösning, den jag kommer att föreslå parlamentet i morgon, som sagt, ni förstår...

Hans uppmärksamhet fångades av en liten grupp ungdomar som närmade sig den plats, där de sutto, han blev tankspridd och lät meningen glida ut. Om de nu vill dansa i detta sammanhang...?

Så samlade han sig på nytt: – tro inte, sade han i litet hastigare tempo och betraktade Joan med ett litet vinnande leende, att kvinnorna eller pacifisterna är ur spelet för att vi börjar krig. Ni måste alla hjälpas åt att resa en oemotståndlig moralisk vilja i landet, så att segern blir begagnad med större ädelmod och rättvisa, än någonsin en segrare visat sin världens begynnelse.

Han sade detta med en plötslig glimt av fanatism. Det flammade till i hans grå ögon och för ett ögonblick vek den självbelåtna minen.

– Vi ska föra krig som gentlemän och sluta fred som gentlemän, inte sant. Dear, sade han nu åter leende och gav flickan, som otåligt avvaktade samtalets slut, en klapp på axeln. – Jo, darling, sade flickan, men vi är några här, som undrar så mycket om...

Joan blev ensam ett ögonblick, hon satt där under allt folkets blickar och undrade varför hon inte var glad utan i stället obeskrivligt sorgsen, fast presidenten täckts förklara problemet för henne. Hade han då inte rätt, att just så skulle våldet mötas, med hårdhet och ädelmod? Skulle det inte bli en underbar dag, då U. S. skulle förkrossa sin fiende med rättvisa, så att han sänkte sitt huvud i olidlig blygsel och bad om en liten smula orättvisa att skylla sitt elände med? Borde det inte vara härligt att drömma om den dag, då världens alla fanor sänktes hyllande inför denna självövernåmningens bragd, då världen högt erkände hennes nation som den som höll facklan och klenoden i sina händer, den nation, som vågade se Gud i ögonen...

Med en gång var hon omgiven av en hel skara okända personer, som ville resonera med henne i dagens stora fråga. De voro alla entusiastiska anhängare av presidentens politik, men läto skymta helt andra motiv än dem han framlagt, bland andra en kolossal ilska mot det ängsliga Europa som sänkt Lusitania.

Om en ädelmodig fred talade händelsevis ingen...

Så snart Joan kunde, lämnade hon festen, hon var kallad till överläggning i en verklig fredsförening och kände en oemotståndlig lust att höra vad deltagarna där hade att säga.

När hon kom, pågick ett våldsamt anförande, där presidenten angreps som ett kräk, en hycklare, som berusade sig med fraser för att komma undan inkonsekvenserna i sitt handlingsätt.

Joan ansåg sig uppfordrad att försvara hans ärlighet, men blev utskrädd.

– Å, ni har låtit dupera er! Ni som så många andra, och man räknade upp en hel lista av kända pacifister, män och kvinnor.

Och nu ville man med våld avtvinga Joan ett löfte att rösta mot krigsresolutionen. Med uppenbar fara att bli mörbultad, vägrade Joan att låta binda sig.

När hon kom hem, fann hon en ny, lika stor brevhög väntande sig. En kongressledamot från hennes egen stat erinrade henne i stränga och stela vändningar om de plikter hon hade mot de väljare, som sänt henne, och om vådan av att hon komprometterade sin egen stat med några meningslösa fredsresolutioner. Hon borde ju förstå att hon som kvinna och nykommen måste söka och ta råd av erfarna politiker, han ville uppsöka henne följande dag.

Joan kastade brevet i papperskorgen. Hon ämnade verkligen själv bestämma över sin röst.

Följande morgon kom en ung college flicka och hämtade henne till hedersfrukosten. – Vi var tio, som drog lott om uppdraget, sade hon muntert, men jag vann. Hennes gröna ögon glittrade.

De stannade vid en restaurang inte långt från kongresshuset, gingo genom en rad av salar, alla fulla av folk, som intresserat och sympatiskt stirrade på Joan. Någon utbragte ett leve för henne, hon måste stanna och tacka. En dörr öppnades därvid från det enskilda rum, där man väntade henne, och nyfikna ansikten tittade ut.

Hon såg framför sig en hel flock damer, brokig som den knippa anemoner man tryckte i händerna på henne, så fort hon kom inom dörren. Hon urskilde till att börja med ingen särskild ur gruppen, tyckte bara att alla stirrade på henne med en min som sade: Är det dig vi ansträngt oss så förfärligt för under alla dessa år? Lösnade du mödan? Är du uppfyllelsen av våra drömmar?

Hon fördes fram till de två främsta damerna, rivaler om den ledande ställningen bland Amerikas kvinnor, och så begav sig sällskapet till bords.

Det surr, som saktat vid Joans inträde, tog ånyo fart. Alla kände varandra, voro arbetskamrater och hade en mängd angelägenheter att avhandla. Litet ensam och främmande satt hedersgästen, undrande över den festliga stämningen, när dock landet låg under krigets skugga. Men man tycktes ha föresatt sig att glömma det för en timme, medan man firade den Första Kvinnan.

Besynnerligt ändå, tänkte Joan, hur livet alltid kedjar ihop glädje och oro, och den vunna segern med det nya arbetet. Vad är det för mening med, att den Första Kvinnan ska komma in i kongressen samma dag, som presidenten håller sitt krigstal, och att hon just ska heta Joan Richardson.

Henri de Toulouse-Lautrecs

Självporträtt av Toulouse-Lautrec

Toulouse-Lautrec tecknar... Overallt antecknade Toulouse-Lautrecs snabba och obarmhärtinga ritstift vad han såg. "Säg vad du har att säga", är ett ofta citerat ord av hans mun. Det är det karakteristiska, en inre sanning, han söker i sitt motiv, som nästan alltid är människan. Som ett slags signatur är hans självporträtt, nedkastade i skissblockets hörn eller direkt på bordduken. Utan misskund tecknar han sin deformerade kropp, den långa torson, de korta benen, ansiktet med det glesa skägget, den kraftiga näsan och de tjocka läpparna, som formade ett nästan obegripligt tal, ett högst personligt språk fullt av fritt uppfunnen slang.

Toulouse-Lautrec blev 37 år gammal. Han började teckna på allvar 1879, när han var konvalescent efter det dubbla benbrott som gjorde honom till krympling för livet. Under knappt två decennier skapade han nära trehundra målningar, omkring 330 litografier och tusentals teckningar och croquiser.

Konstnärens mor Comtesse A. de Toulouse-Lautrec

Detta underbara porträtt av sin mor målade Toulouse-Lautrec 1883, ett av hans tidigaste mästerverk.

Adèle Tapié de Céleyran hade gift sig med sin kusin; det är möjligt att detta ingifte spelat någon roll för sonens konstitutionella svaghet. Hennes man var en ståtlig man, en kvinnokarl och jägare som snabbt övergav den husliga härden. Adèle Tapié de Céleyran var en fint bildad, känslig och för sin tid förvånansvärt fördomsfri kvinna, som förmådde ge sin son inte bara kärlek utan också förståelse och tolerans. Långa tider bosatte hon sig i Paris för att vara honom nära, hon gjorde inga invändningar mot hans bohemiska och stundom vilda konstnärsliv. Toulouse-Lautrec å sin sida behandlade henne med vördnad och respekt. Under hans sista år av sjukdom blev modern hans sköterska och följeslagare. 1922 skänkte hon detta porträtt tillsammans med hela hans konstnärliga kvarlätenskap till museet i deras hemstad Albi.

utställning på Nationalmuseum

Yvette Gilbert hälsar publiken. 1894

Det var de långa svarta handskena som först frapperade Toulouse-Lautrec när han såg Yvette Guilbert uppträda. Egentligen var hon inte vacker, men hon förstod att med intelligens och charm utnyttja sina tillgångar. Parisarna älskade hennes många skiftande ansiktsuttryck, hennes perfekta diktion och hennes graciösa sätt att röra armarna i de långa svarta fodralen när hon med sensuella undertoner sjöng *Linger Longer Loo* på American Bar.

När Toulouse-Lautrec gjorde en affisch, blev hon ond över att han tecknat henne så ful och kallade honom för "ett litet monster". Men Toulouse-Lautrec fortsatte att teckna henne. I studie efter studie karakteriserade han henne allt intensivare, med allt enklare medel: hennes ironiska mun, den spirituella och spetsiga näsan och de höjda ögonbrynen. Han har ägnat henne två album med litografier och så småningom skulle t. o. m. Yvette Guilbert själv uppskatta den odödlighet som han förskaffade henne.

Kvinna som drar på sig strumpan. 1894

Varför målar ni kvinnorna så fula? frågade någon. Därför att de är fula, svarade Toulouse-Lautrec. Men det händer att han använder sin beundransvärda linje att utan kommentarer återge tröttheten, resignation i ett ansikte. Eller att, som här, varsamt låta den följa en ung kvinnas konturer, när hon drar upp sin strumpa. Också den sparsamt ansatta färgen bidrar till stämningen av ömhet, aktsamhet.

K. W.

Från Karolina Widerström

Inom vår kulturkrets, den judisk-kristna-muhammedanska, tycks en i viss mån negativ inställning till sexuallivet alltid ha varit förhärskande. Den har mest drabbat kvinnorna — en patriarkalt betingad önskan att med olika metoder skydda det osäkra faderskapet... Andra kulturer, den hinduiska, den indonesiska, den polynesiska, har varit långt mer positiva, generösa, "naturliga" i sin inställning.

Visst är i alla händelser att 1800-talet i nordiska och anglosaxiska länder utmärktes av en säregen rädsla för sexuella frågor. Sexualdriftens yttringar mörklades i görligaste mån. Barn — särskilt flickor — och ogifta kvinnor borde vara okunniga om könslivets existens. Läroböcker i naturkunnighet utelämnade könsorganen ej blott hos människan utan även hos ryggradsdjuret med undantag av fiskarna. En del kvinnor började sitt äktenskap utan att ha en aning om sexualumgänge.

En kvinnlig gynekolog som Karolina Widerström (Sveriges första kvinnliga läkare, 1856—1949) måste i sin stora praktik ha mött många exempel på de tragiska följderna av kvinnors okunnighet om sexuallivet. Själv har hon sagt att anledningen till att hon började föreläsa om "kvinnohygien" närmast var att några lärarinnor vände sig till henne med en förfrågan om hon ville avhjälpa den brist på kunskap som de beklagade.

De första föreläsningarna hölls 1897 på Ateneum för flickor. Biljetter såldes privat under hand. Föreläsningarna måste upprepas fem gånger. År 1899 utkom de på Norstedts förlag som en bok med titeln "*Kvinnohygien*". Den kom ut i sju upplagor, den sista år 1932. Karolina Widerströms insats som gjordes utan att väcka mycket uppseende var naturligtvis synnerligen märklig. Att mot bakgrunden av en könlös undervisning i zoologi visa bilder av människans könsorgan och skildra själva parningsakten var klart epokgörande.

För Karolina Widerström liksom för den grupp kvinnliga läkare som blev hennes medhjälpare var det naturligt att se behovet av sexualupplysning för barn och ungdom mot bakgrunden av rådande missförhållanden. Det gällde att häva mörkläggningen av sexuallivet redan från småbarnsåldern. Det gällde att väcka ansvars känsla hos de unga inför det faktum att sexualumgänge ofta ledde till föräldraskap. Det gällde att varna för promiskuitet såsom en huvudsak till spridning av smittosamma könssjukdomar. Det gällde att klargöra att många kvinnor blev prostituerade därför att de hotades av svält.

Mot bakgrunden av dessa fakta fick de synpunkter på sexualhygien och sexualetik som vi framlade

i vår undervisning tyngd. Vi hävdade med stöd av samtida psykologer att återhållsamhet under de första ungdomsåren är genomförbar och ur hälsosynpunkt fördelaktig. Vi framhöll att ett människovärdigt sexualliv bör innebära ett personligt förhållande mellan två människor och en vilja till trohet. Vi underströk att naturens mening med sexuallivet i första hand är fortplantning och endast i andra hand människors lycka — detta borde de unga räkna med.

Sen dess har mycket blivit annorlunda. Nära nog perfekta preventivmedel finns tillgängliga för ringa kostnad. Avbrytande av havandeskap under de första 2—3 månaderna kan på sjukhus ske praktiskt taget utan hälsorisk. Samhället har övertagit kostnaderna i samband med barnsbörd: förvård, förlossning och eftervård är kostnadsfria, moderskapspenningen är nu 900 kr. En ensamstående mor kan alltid få vistas på mödrahem före och efter förlossningen, hon kan få in sitt barn på spädbarnshem eller i familjedaghem. Det råder stor efterfrågan på adoptivbarn. Visst har många kvinnor alltjämt låglöner men det torde vara ytterst sällsynt att någon numera behöver prostituera sig av ekonomiska orsaker.

till RFSU

Ett av våra skäl för ett ansvarsmedvetet sexuelliv kvarstår oförändrat — de smittosamma könssjukdomarna. Under senare decennier har visserligen sulfapreparat och antibiotika tillkommit men bakterierna har blivit eller håller på att bli resistenta mot dem. Könssjukdomarna har ökat kraftigt. Antalet fall av gonorré i Sverige var år 1956 13.810 och år 1967 26.024. Redan när lagen om könssjukdomar (lex Veneris) tillkom år 1918 framhölls att det enda verkligt effektiva medlet mot dessa sjukdomar är en förbättrad sexuell hygien.

RFSU:s skrift "*Samspel*" berör det viktiga problemet om könssjukdomarna alldeles för flyktigt och endast i förbigående. Detta är dess största svaghet som avgjort bör rättas i en ny upplaga. I övrigt är det en vederhäftig skrift. Det som står där är riktigt och bra. Bilderna av könsorganen och skildringen av befruktningsmekanismen är det inget fel med. För den som ej har fantasi nog att själv fundera ut hur man "med ömsesidiga smekningar" förbereder ett samlag ger skriften noggrann upplysning. Det finns även några tänkvärda ord om personlig hygien, renlighet. De olika preventivmedlen beskrivs mycket bra.

Som bredvidläsning kan *Samspel* — med ett tillägg om könssjukdomar — väl accepteras. Det är en charmfull skrift, inte minst genom de vackra bilderna av flickan och pojken. När man tänker på den problemfyllda, mörka värld som möter våra ungdomar idag unnar man dem gärna all glädje de kan hämta ur sitt tillfredsställda ömhetsbehov redan under tonåren.

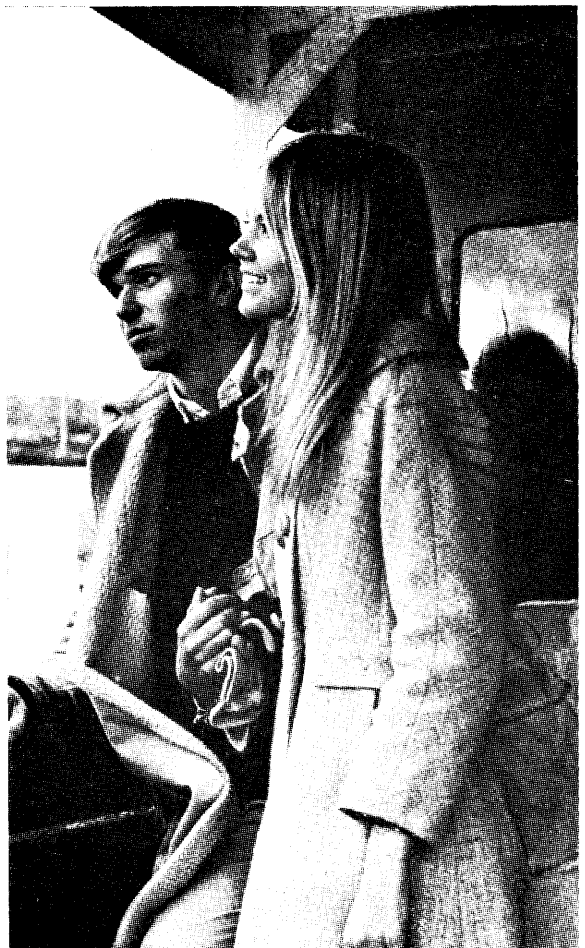
Däremot är *Samspel* som lärobok alltför ofullständig. Visst är det bra att man talar om att självtillfredsställelse (onani) är ofarlig men man borde ej nöja sig med att säga att denna form av sexuelliv "är ett naturligt led i utvecklingen till sexuell vuxenhet". Det är dock ett faktum att den — ensamhetens nödfallsutväg — för många vuxna av olika skäl och ofta under långa tider blir den enda möjligheten till sexuell avspänning.

Frågan om när det är bra att börja ett sexuellt samliv avfärdas alltför lätt med att man inte bör låta sig tjatas in i en sexuell förbindelse. Det är självklart men det är inte nog. Hygieniska och etiska skäl talar för att sexuellt samliv får vara inte bara en tjusig lek och en enkel drifttillfredsställelse utan också en kärleksakt med personlig färg. Därför bör sexualundervisningen framhålla att det är ofarligt och ej sällan värdefullt att inte ha så bråttom att börja sexualumgänge.

Modern sexualundervisning på högstadiet bör ock-

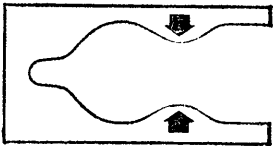
så säga något om äktenskapet. Först och främst måste man framhålla att äktenskap inte får betraktas som en försörjningsinrättning för den kvinnliga partnern. Flickor får inte nöja sig med en lättvändig utbildning. Det är viktigt för dem själva och för samhället att de inte slarvar bort sina möjligheter. Man bör även framhålla att det är lyckligt för de flesta barn att få växa upp i ett hem med både far och mor.

Ett icke obetydligt hinder för sexualupplysning utgjorde den så kallade preventivlagen som tillkom 1910. Den var närmast avsedd som ett skydd för nativiteten men den kom även att försvåra åtgärder mot smittas överförande vid könsumgänge. Utan att här gå in på den långdragna kampen för preventiv-

lagens upphävande vill jag påminna om att såväl Svenska kvinnors vänsterförbund som Socialdemokratiska kvinnoförbundet år 1933 skrev till Medicinalstyrelsen i frågan. Styrelsen framhöll i sitt utlåtande att kondomen som föll under preventivlagen kunde sägas vara det bästa hittills kända medlet mot överförande av smittsam könssjukdom vid könsumgänge. Man föreslog att göra kondomen till apoteksvara utan att ge apoteken monopol. År 1936 kom ett förslag från befolkningskommissionen som ledde till att lagen upphävdes 1938.

**Så här ska en kondom se ut.
Lita på oss!**

Den insvängda profilen ger närmare kontakt just där känsligheten är störst.

rfsu PROFIL

finns i rfsu-butikerna, rfsu-automaterna, hos rfsu-återförsäljare eller direkt från rfsu-order.

Här måste vi också nämna Elise Ottesen-Jensen som ett stort namn inom sexualupplysningen, väl känt för oss alla — år 1964 har Eva Palmaer skrivit om henne i Vi kvinnor. Hon har verkat som briljant föreläsare, det var hon som grundade RFSU och hon är en ledande kraft i det internationella arbetet för planerat föräldraskap.

Ett annat väl känt namn från senare tid är Lis Asklund. Vi känner henne kanske främst genom hennes verksamhet i radio och genom de böcker i sexualundervisning hon gett ut tillsammans med Torsten Wickbom. De är bägge lika orädda och fördomsfria.

Jag tycker nog att Torsten Wickbom mer än någon annan är Karolina Widerströms arvtagare i den nu verksamma generationen. Han har liksom hon en naturvetenskaplig bakgrund och stor erfarenhet som undervisare för ungdom. Han har i sin bok *"Individ, samhälle och sexualliv. Sexualkunskap för skolor"* formulerat som allmängiltiga normer för oss människor *hänsyn* och *ansvar*. Den boken används i betydande utsträckning i högre skolor. Det är därför lätt att få infört inlägg och ändringar; senaste upplagan är tryckt 1966. Det känns betryggande att han sitter med i den kommitté som skall utarbeta Skolöverstyrelsens nya handledning för sexualundervisning.

A. A.

Kvinnohygien. Populärt framställd av doktor Karolina Widerström. P. A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1932. Sjunde omarbetade och tillökade upplagan (första upplagan 1899) 86 sid. Illustrerad. Pris kr 2:75.

Vad är det som händer? Sexualkunskap för grundskolans femte och sjätte årskurs och motsvarande stadier. Av Lis Asklund och Torsten Wickbom. Sveriges Radio, Stockholm 1963. 2:a upplagan 1965. 48 sid. Illustrerad. Pris kr 2:—.

Vägen till mognad. En bok för ungdom om samlevnad. Av Lis Asklund och Torsten Wickbom. Sveriges Radio, Stockholm 1966. 118 sid. Illustrerad. Pris kr 8:50.

Individ, samhälle och sexualliv. Sexualkunskap för skolor. Av Torsten Wickbom. Bonniers Förlag, Stockholm 1966 (tredje upplagan). 48 sid. Illustrerad. Pris kr 3:—.

Samspel. En bok för ungdom om sexualliv och planerat föräldraskap. Utarbetad inom Riksförbundet för sexuell upplysning. Bokförlaget Prisma/RFSU, Stockholm 1967. 40 sid. Illustrerad. Pris kr 3:75.

Handledning i sexualundervisning. Skolöverstyrelsens skriftserie 26. SÖ-förlaget, Stockholm 1956 (omtryckt 1966). 96 sid. Illustrerad.

AKTUELLT I

Interpellation om strålningsrisker

Den 2 februari 1968 ställde Axel Jansson, riksdagsledamot i andra kammaren (VPK), följande frågor till statsministern:

1. Har Sveriges regering varit informerad om, att amerikanska bombplan med vätebombslaster har permanent flygroute över nordiskt område och finns några medgivanden om att dessa i vissa fall även får beträda svenskt luftrum?
2. Finns på svensk sida upplysningar om de fyra vätebombernas radioaktiva strålningskraft och energiutveckling och vilka sannolika konsekvenser som spridning av plutonium med vatten och vinden, kan få ur hälsovårdssynpunkt i de nordiska länderna?
3. Överväger regeringen några initiativ med anledning av det inträffade vid Grönlandskusten?

Gigantomani i Östersjön

Under denna rubrik skriver DN 28.1. 1968 om ett supertankfartyg på 135.000 ton, beställt av Nynäs-Petroleum för leverans nästa år. Oljebolaget bygger i Nynäshamn en kaj för 17,5 meters djupgående.

"För att båten skall kunna gå in i Östersjön räknar Nynäs-Petroleum med att danskarna skall vara vänliga och muddra upp och fördjupa Stora Bält.

Nynäs jättetanker blir större än Torrey Canyon, vars förlisning vid Englands sydvästkust förra våren äntligen väckte opinionen för vilka miljöhot supertankfartygen innebär redan när de går på de stora öppna haven."

I artikeln framhålls att riskerna för en grundstötning blir större i Östersjön som delvis är trång och svår att navigera i. Och man påminner om att en grundstötning här skulle leda till långt värre miljöförstöring.

"Östersjön fungerar i själva verket ungefär som en stor insjö. Det är knappast troligt att Östersjön någonsin skulle kunna återhämta sig efter en totalförlisning av Nynäs jättetanker med full oljelast. Och vilka oljeklibbiga rester blir kvar av Stockholms skärgård om Nynästankern går på grund och för-

liser med full last av tjockolja under insegling till Nynäshamn?"

Man slutar med en fråga i vilken vi med oro instämmer:

"Vem stoppar gigantomani?"

De mänskliga rättigheterna

Professor Åke Sandler i "The Minority of One" oktober 1967:

"I förklaringen om de mänskliga rättigheterna borde det stå i genomträngande ordalag: Vi anser det vara en självklar sanning att ingen människa må bära vapen mot en medmänniska; att krig är ett brott och härmed förklaras olagligt.

Varje människa borde tillförsäkras absolut rätt att vara pacifist. Och ingen människa skulle ha rätt att råda till krig för vilket ändamål det än må vara — lika litet som han har rätt att tala för mord."

Frihetens stamort på jorden

Kanske det. Så litet frihet som det finns på jorden är det inte svårt att vara bäst.

Såsom en av de "fellowtravellers" vilka mött många stängda dörrar på grund av sina åsikter och sannolikt stått i Säpos register är jag nära berörd av den parlamentariska nämndens rapport om Säpo.

Visst har jag stundom blygts över mitt lands politik, till exempel under åren 1940—42. Säkert är att jag blygdes över mitt land den kväll när rapporten behandlades i TV. Detta kan alltså hända här. Vad har vi då att berömma oss över? Vi är ju samma andas barn som regeringarna i länder där man dödar, torterar eller fängslar olikstänkande. Frukta regerar oss alla. Vi fruktar att förlora vår relativa frihet och framför allt vårt välstånd. Vi borde frukta för mänsklighetens öde, för nöden i världen, för undergångshotet...

Andrea Andreen

Har vi råd med fruar?

Har vi råd med fruar? En ofullständig handbok i misshushållningens alla grenar. Av Monica Boëthius. Proprius/Seeling Förlag, Stockholm 1967. 128 sid. Pris 10 kronor.

- Svenska Ulla blir franska sångidolens fru.
- Det är mannen som ska bestämma, tycker prins Henrik.
- Nu vill jag bara vara hemma, säger Stor-Babs.

Propagandan flödar oavslutligt. Inte på något sätt i smyg, utan utmanande och självklart, för det ideal som är lika kärt för finansministern som för riksdagsgubbar och kommunalmän; jobbare och unga lejon: hemmakvinnan. Hon som står vid spisen och föder barn. Att hon är en anakronism, en kvarleva från en tid, när hemarbetet verkligen var ett arbete, som delades mellan makarna, har fortfarande inte alla lagt märke till.

Men Monica Boëthius gör vad hon kan för att öppna allas ögon i den lilla argsinta, välskrivna och klartänkta boken **Har vi råd med fruar?**, en ofullständig handbok i misshushållningens alla grenar.

Till en början, i tanke att citera, strök jag för med rött i den. Men nästan hela boken blev röd, det vill säga det mesta var klokt och tankvärt. Med andra ord — läs den, snarast. Det här är några av Monica Boëthius tankegångar — men låt er inte nöja med dem utan läs hela boken. Det är snart gjort — 128 sidor — men ni får fakta och nya friska och stimulerande synpunkter.

Det finns alltså i Sverige 700.000 friska, arbetsföra kvinnor, ännu långt under pensionsåldern och utan hemmavarande barn under sexton år. Hela deras arbetsinsats är förlagd inom hemmets fyra väggar, där de bonar golv, polerar bord, stärker gardiner. Lagar mat, förstår. Och torkar disk. Och putsar fönster... Listan är oändlig. Att allt detta — nästan — är att betrakta som hobbyverksamhet, eller i varje fall är orationellt, utförd i denna lilla skara, väger lätt mot begrepp som 'trivsel', 'hematmosfär', 'mammans köttbullar'.

Men vad skulle vi då vinna med att jaga ut dem hemifrån till förvärvsarbete? Ja, vår nationalinkomst skulle höjas med 25 procent, och om likalön genomfördes skulle nationalinkomsten öka med ytterligare 30—35 miljarder. Men det är knappast en lockande motivation i ett välfärdssamhälle, som knakar i fogarna av brist och överflöd på en gång. Men om hemmafruarna kunde förmås till denna självklara akt av solidaritet kunde det innebära

— kortare arbetstid och mindre stress, även för

männen. Männen tillbaka till hemmet, med andra ord.

— för kvinnorna själva att deras resurser och kapacitet togs i anspråk på ett sätt som man kan fordra av en vuxen människa. Vilket i sin tur borde verka utvecklande och vara lockande.

— att kvinnans ställning överhuvudtaget förbättrades. Ty så länge kvinnorna själva inte tar sitt yrkesarbete på allvar, så får vi titta i månen efter de goda lönerna och de roliga jobben.

— och om man tillämpade denna solidariska idé, behövde gränsen inte sättas vid Sverige, utan arbetsinsatser kunde komma världen tillgodo också utanför det dyra fosterlandet.

Det gäller inte bara kvinnorna utan barn. Av landets 925.000 barnfamiljer har nära hälften bara ett barn. Också de som har barn, ett eller flera, bör kunna klara en insats inom det yrke de utbildat sig för. Om vettiga arbetsformer och -tider ordnas, i stället för de orimliga som ännu härskar. Och om daghemmen inte bara byggs ut, utan hela synen på dem förändras: de ska inte bara avlasta småbarns-

föräldrarna, utan också tillföra barnen något mer än vad de får i hemmiljön. "Mamma och pappa och daghemspersonalen får ha som gemensam uppgift att ge barn den värme och stimulans de behöver för en riktig harmonisk utveckling."

Monica Boëthius går också till storms mot subventionerna, "som förvandlar friska, arbetsföra, kunniga kvinnor till försörjningsbördor på sina mäns skattsedlar", mot uppfattningen att hemmafruställningen är ett privilegium och förvärvsarbete innebär en prestigeförlust. Hon granskar "AB Familjen — Sveriges orationellaste företag", smular sönder den tårdrypande "Myten om Mamman" och visar hur porrvågen i stället för frigörelse bara är det senaste utslaget av reaktionär inställning till kvinnan. Hon manar till självrannsakan. Men hon pläderar också för familjen, de värden som den omfattar och som måste räddas vidare.

Hennes osentimentala patos är verkningsfullt när hon talar om de krafter som skulle kunna frigöras till meningsfyllda insatser, både för den enskilda

människan och för något utanför henne. Ty "en människa far illa om hennes kapacitet länge blir outnyttjad, om hennes verkliga förmåga inte får komma till uttryck." Rätten till arbete — inskriven i FN-stadgan om de mänskliga rättigheterna — är verkligen en **rättighet** att tillvarata.

Till sist, med ett långt citat:

"Visst behöver vi någonstans att var hemma, någonstans där tryggheten finns i luften vi andas, som en förvisning. Men inte för att skärma av oss från omvärlden och stänga den ute. Inte för att stanna i ankdammen. Utan för att orka och kunna även utanför hemmet och tryggheten, för att ha samling och aktivitet till övers där den behövs bättre — ute i samhället eller ute i den värld som i dag allt tydligare kräver solidaritet.

Det här är en utmaning som inte bara gäller kvinnorna. Men den gäller också kvinnorna och den vänder sig med så mycket större kraft till dem som suttit — eller sitter — i oasens skugga."

K. W.

AKTUELLT II

I Sverige arbetar mest män!

Enligt statistiska centralbyrån fanns det i november 1967 3,79 miljoner människor som tillhörde arbetskraften. Av dem var 2,37 milj. män och 1,42 milj. kvinnor. Eftersom det finns minst lika många kvinnor som män så måste vi ha nära en miljon "hemmakvinnor".

Dagmammor

Gertrud Sigurdsen i DN 27.11 1967:

"Att lösa barntillsynen genom dagmammor, det är ju lika bakvänt som om man skulle försöka lösa skolundervisningen med hjälp av guvernanter!"

Levnadsstandard

Professor Galbraith i boken "The new industrial state" citeras i Husbyggaren 7/67:

"Vad man kallar en hög levnadsstandard består i stor utsträckning av åtgärder att undvika fysisk ansträngning, att öka de sensuella nöjena och att propa i sig kalorier långt över näringsbehovet. Ändå tror folk nästan bergfast på att det socialt riktiga målet är en ökad produktion."

Sven Lindqvist i boken *Myten om Wu Tao-tzu*:

"Det är inte en fråga om tid och offer innan sex kontinenters miljarder har villa och bil.

Det kan aldrig inträffa.

Naturtillgångarna skulle vara slut på några decennier, i vissa fall månader."

Familjepolitiken. Regeringen avser att genomföra en familjepolitisk reform den 1 januari 1969. Reformen skall syfta till att bereda barnfamiljer med lägre inkomster och familjer med flera barn ett förstärkt ekonomiskt stöd vilket utformas så att det också medverkar till att höja familjernas bostadsstandard. Jämfört med gällande regler för familjebostadsbidrag — som skulle ha inneburit minskat anslagsbehov — beräknas för den nya stödformen en kostnadsökning med ca 300 milj. kr för helt år. De nuvarande allmänna barnbidragen behålls oförändrade.

(Ur Statsverkspropositionen)

Om delfiner

*Karl-Erik Fichtelius berättar i boken **Människans villkor om detta högt begåvade däggdjur vars hjärna har dubbelt så många vindingar som vår och 50 procent mer nervceller. Man försöker nu dechiffrera deras okända språk. Delfinerna visar praktiskt taget ingen aggressivitet inom arten, de är ej heller någonsin aggressiva mot människor — inte ens i fångenskap... Tänk om de en dag kunde bli våra läromästare!***

Nu ville vi egentligen påminna om "Den vänliga delfinens orden" som instiftades inom Fogelstadförbundet på trettioalet. Elsa Björkman berättar om dess tillkomst i sin bok *Fogelstad*. "Idén till den vänliga delfinen finns i Platons dialog 'Staten', där Sokrates då han skulle ge sig in på en svår fråga — frågan huruvida kvinnor inte bör kunna inneha samma platser i staten som män — förklarar att det är som då man skall dyka ned i en stor våg: man vet aldrig om man får huvudet över vattnet igen. Men, menar Sokrates, vi måste ändå våga språnget och så får vi se om vi simmande kan rädda oss i land" ... Och så lägger han till: "Låt oss hoppas att någon delfin tager oss på ryggen eller vi på annat underbart sätt må räddas." — När Sokrates talar om den räddande delfinen syftar han på berättelsen om diktaren och citterspelaren Arion som levde ett par hundra år före Sokrates. Denne Arion hotades en gång på en sjöresa av en illasinnad skeppsbesättning att bli berövad sina skatter — männe sin cittra? — men då kastade han sig hellre i havet. Och se, en vänlig delfin kom och tog honom på sin rygg och förde honom i land.

I *Fogelstadförbundets tidning* (nr 1, 1962) finns en annan berättelse om delfiners vänlighet från klassisk tid. Den romerske författaren Plinius den yngre som levde under det första århundradet av vår tide-

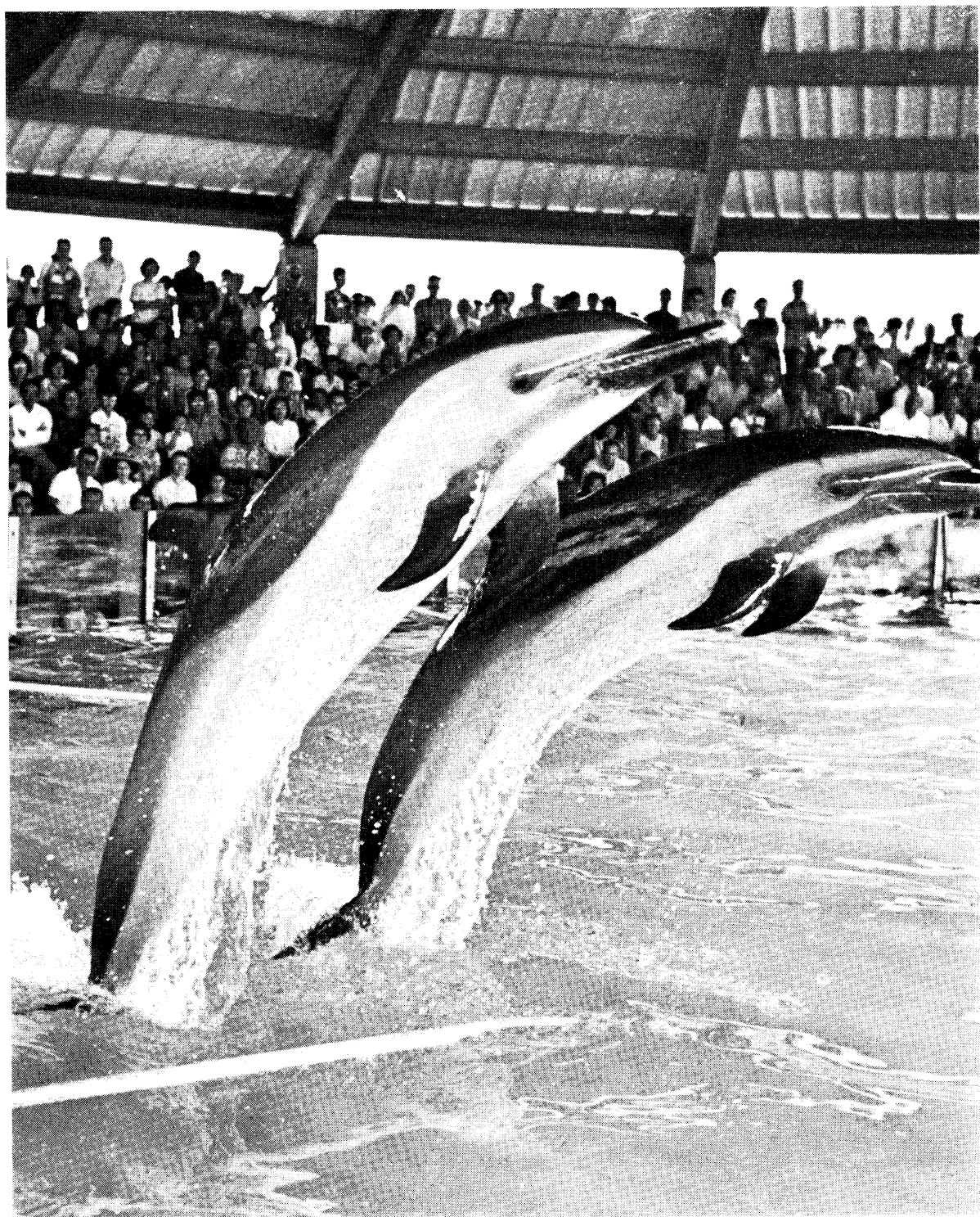
räkning skrev i ett brev till en vän om en märklig händelse som inträffat inom kolonien Hippos vilken låg vid en insjö med utlopp i havet. Berättelsen har översatts från latin av Ingeborg Hermelin. Den handlar om hur en lekande pojke som simmat för långt ut på djupet togs om hand av en delfin som lekte med honom och småningom förde honom tillbaka till kamraterna. Delfinen återkom nästa dag och följande dagar. Den inbjöd till lek och övervann småningom sin väns och hans kamraters fruktan genom att hoppa och göra krumsprång för dem. Man vet nu genom erfarenheter av delfiner i fångenskap att de älskar att leka. Fichtelius skriver: "I modern tid var det faktiskt de först fångade delfinerna som själva tog initiativet till en hel del av de enkla lekar som numera förekommer mellan delfiner och människor vid akvarier världen över. Delfiner kan leka i timmar med en boll eller en fjäder. De är lika outtröttliga som människobarn i detta avseende."

"Hittills har delfinerna i akvarier kunnat lära sig de flesta trick människorna försökt lära ut till dem... Hur intelligenta delfinerna är efter våra mått lär vi inte få reda på förrän vi lärt oss tala med dem... Intensiva ansträngningar görs nu för att dechiffrera deras okända språk... Även om nu delfinerna kan kommunicera med varandra på ett meningsfyllt sätt som påminner om vårt tal så är deras kulturella arv begränsat till vad den muntliga traditionen tillåter. Delfinerna har inga händer att skriva med eller göra bomber med, de har helt enkelt inte haft någon nytta av sådant. De lever mitt i skafferiet och har det gott och varmt i vattnet..."

Fichtelius säger också att delfinernas vänskap sinsemellan inte går att ta fel på. "Det finns rörande exempel på delfinsorg och delfinglädje."

Låt oss till sist citera Elsa Björkman igen:

"Hemligheten med den vänliga delfinens ordensskap är alltså att man vågar ta språnget, hoppar i sjön om det gäller, i smått som i stort, säger sitt ord, räddar sin cittra, gör vad man aldrig förr gjort eller tänkt göra. Också att man — efter sin förmåga — är beredd att ingripa som räddande delfin för någon annan."

Fyra böcker att begrunda

PLUNDRING SVÅLT FÖRGIFTNING

Hans Palmstierna

Plundring svält förgiftning. Av Hans Palmstierna. Rabén & Sjögren Stockholm 1967. 130 sid. Pris 22.50 kr.

Denna bok står mitt hjärta närmast, kanske är det därför jag har svårt att tala om den så som jag ville. Våra läsare har redan mött författaren två gånger i "Vi kvinnor". En gång skrev han om födelsebe-gränsning, en gång fick vi kapitlet luftlort från den bok vi nu skriver om. Den här boken borde våra avdelningar ta upp kapitel för kapitel till gemensam läsning och diskussion. "En verklig internationalism med sträng planerad hushållning av jordens resurser kan klara oss... Jordens produktionsförmåga är ändlig, människornas reproduktionsförmåga oändlig... Så länge det inte finns någon global planerad hushållning liknande den vi finner inom de flesta utvecklade länder kan vi inte räkna med att förhållandena ändras... En av anledningarna att den kinesiska kulturen överlevt så länge och åter tycks bli en av de verkligt stora kulturerna är att man sedan tidernas begynnelse

varit inställd på att bruka jorden och inte förbruka den... att man sedan urminnes tider tagit tillvara alla de gödningsämnen städer och byar producerar (läs i Jan Myrdals bok om hur man fraktar "skit" varje dag till byn från staden!).

Och så till sist om aggressiviteten "som måste kanaliseras i en ständigt pågående allvarsam lek i solidaritetens tecken. Om denna sublimering inte lyckas är mänskligheten dömd till undergång".

Sven Lindqvist

Myten om Wu Tao-tzu

Myten om Wu Tao-tzu. Av Sven Lindqvist. Bonniers, Stockholm 1967. 156 sid. Pris 24.50 kr.

Detta är en utsökt bok, ett konstverk, halvt poesi. Det är en djupt allvarlig bok. Den handlar om Kina och om Indien och Vietnam. Den handlar om oss alla. Läs framför allt prosadikten på slutet. Läs med förtvivlan och om möjligt med hopp!

Jan Myrdal Rap- port från kine- sisk by

Rapport från kinesisk by. Av Jan Myrdal. Bokförlaget Pan/Norstedt, Stockholm 1967. 36 sid. Illustrerad. Pris 13.50 kr.

Det föll sig så att jag inte kom att läsa boken när den först kom ut 1963. Jag tänkte att detta visste jag ju redan. Jag hade själv besökt tre av Kinas folkkommuner 1959 och jag var helt övertygad om att dessa stora jordbruksenheter var en fin lösning i varje fall i Kina.

Nu är jag mycket glad att ha mött denna bok. Inte bara för att den är underhållande och välskriven utan också för att detta vetenskapliga, exakta sätt att behandla problemet är fascinerande och övertygar mer än alla värdeomdömen.

Vissa drag som jag tyckte om i "mina" byar fanns inte här i nordväst. Matlagningen skedde nästan helt familjevis, man bar till och med ut mat till folket på fälten. Daghem för barnen tycktes inte spela någon större roll. Detta gjorde att kvinnor

hade mycket dubbelarbete. Möjligen har ändringar skett sen 1962.

Om någon behöver övertygas om att den kinesiska folkrepubliken står på säker grund så vill jag rekommendera denna bok.

Nu!

Människans villkor

En bok av vetenskapsmän för politiker

W&W-serien Pris 12,50

Människans villkor. En bok av vetenskapsmän för politiker. Wahlström & Widstrand, Stockholm 1967. 190 sid. Illustrerad. Pris 12,50 kr.

Tolv vetenskapsmän ger sin syn på världen just nu. Det är högtintressant. Det mesta är djupt tragiskt men vad vinner vi för våra efterkommande genom att själviskt blunda för verkligheten? Till de ljusa sidorna hör vad professor Fichtelius skriver om delfinerna — vi har ägnat dem en egen liten artikel. Men läs till exempel laborator Gerholm om de moderna stridsmedlen. De krig som hittills förts "ger ingen som helst föreställning om vidden av de katastrofer som kärnfysikalisk, kemisk och bakteriologisk krigsföring skulle föra med sig."

KRIG av Åsa Viksten

Bomber, gevär, krut, flygplan
städer och byar jämnas med marken.
Himlen flammar
av skenet av eld.
Människor förvrids till oigenkännlighet.
Ständig skräck.
Fiendens rop: "Vi ska ta er".
Kalla stela människor ligger
överallt, överallt.
Lugnt och stilla en tid.
Vapenvila.
Inget BOOM, KRASCH, PANG
men bara ett litet tag.
De överlevande letar förgäves sina bostäder.
Föräldralösa, rädda och hungriga barn
skriker efter mamma och pappa.
Ingen svarar.
Bara förkolnade rester.
Helvetet brakar lös igen.

Vi vill ha FRED!
Ingen lyssnar.
Vi ska ta er, vi ska ta er
dunkas in i människors hjärnor.
KRIG, KRIG, krig, krig, krig
Varför, Varför?

Hiroshimas skörd

DN 27.12 1967:

"Leukemi orsakad av radioaktiv strålning från atombomben över Hiroshima år 1945 ledde till 62 dödsfall 1967, meddelar atombombssjukhuset i Hiroshima enligt TT-AFP. Hälsovårdsdepartementet sade att de 62 dödsfallen representerar bara en bråkdel av alla de dödsfall som orsakats av strålningsskador detta år. Någon tillförlitlig statistik över alla sådana dödsfall kan inte göras eftersom de sjuka finns utspridda runt om i landet."

"Å döde kamerater de kuer aldri oss"

I boken "Nordvietnam mot USA:s flygvapen" (Hanoi 1967) läser man om befolkningens medverkan i försvaret:

"På en befolkning av 400.000 har provinsen Ha Tinh 355.000 rävgropar i trädgårdar och 190.000 utmed vägarna, 150.000 underjordiska skyddsrum inom bostäderna, 165.000 kollektivskyddsrum och 2000 kilometer förbindelseskyddsgravar... Till och med boskapen och hönsen är tränade i att finna skyddsdiken på egen hand..."

ÖVERROCKEN OCH DROPPEN OCH BÄGAREN

Gårdagens morgon följdes av gårdagens natt. Hon hade ingenting kunnat säga, bara gråta. En gråt som höga skrik. Som inte hördes. Henrik hade ingenting förstått; en mans oförmåga kanske. Sagt: – Men han är ju hemma nu. Försök sova lite. Och bakom orden en behärskad oiallighet: hon är hysterisk.

Och som någon inre makt knäppt på strömmen, hade Ingar fyllts, plötsligt och helt igenom av en oresonlig ilska, som steg som ett feberanfall och lyfte henne till en vågtopp av nästan medvetlöshet. Ilska mot mannen, Henrik, som inte kunde känna med hennes känslor, bara missförstå dem; mot Jonas, sonen, som ingenting fattade av den skräck han vållat henne, såg till och med den som illamenande och nyfiket angrepp på hans integritet.

Med ens klarvaknat ur en sårig dvala; steg... Störtat tat in i hans rum.

– Jonas, var har du varit! Var, var... har du varit! Varför, men varför!

Han hade föst ut henne, stirrat med svart blick; i ena handen knucklat ihop hennes lapp från sängbordet: "Jonas, om du kommer hem, väck mig om jag somnat, måste ringa polisen, dom letar efter dig." Inte sagt ett ord.

Ilskan inom henne stegrade sig, tog språng mot det orättvisa. Nu låg han i sin säng, skulle sova, vara borta från skolan en dag, komma ännu mer efter. Tänkte han kanske sluta, ge upp helt, nu... nå likagott, men flytta då hemifrån, gör något annat... jag orkar inte... tänker inte orka gå denna balansgång... få denna natt tillbaka...

– Var snäll och låt mig sova då, Henrik. Se till att Lillan får mat och kommer till skolan. Och för en gångs skull ska du offra en timma av ditt arbete, för familjen, en enda gång låta det mänskliga gå före... hon börjar inte förrän tio i dag... jag ska sova, nu ska jag sova... gå, bara gå... och stör mig inte.

Han hade gått. Hon hade inte sovit. Inte kunnat slappna av, raseriet låste henne inne.

Henrik ägde nyckeln, utan att veta och utan förstånd att begagna den. Om han stannat. Sagt: Gråt ut, det hjälper, sen kan du sova, jag skall tala med Jonas, tala som man till man, inte tillrättavisa, kritisera. Visa honom att jag förstår hur svårt han har det med sig själv, få honom att förstå din situation, ta hänsyn... Åh nej, aldrig Henrik; antingen med mig mot Jonas eller någon gång med honom mot mig, för det mesta ingendera delen, ointresserad, uppslukad av sitt arbete, dess problem och händelser i förhållande till honom själv.

Hon blev så att hon inte kunde tala, inte kunde förstå sig. Den ensamma dagens gång, med allting kvar skapade, konserverade och förstärkte denna oförmåga.

Och viljan till oförmåga. Ökade ilskan till raseri, laddade detta med hat.

Jo, tala med Lillan, så länge de var ensamma, korta nödvändiga svar, enstaka meningar för att blanda bort, ingenting låta märka. Små barn märker ändå, hon kände det, kunde ändå inte gå utanför sig själv.

Till Jonas, nej och nej. När han kom; såg upp, knappt, hälsade inte. Skjutit henne tillbaka i en sådan stund... han hade kunnat... nå inte skulle hon... sin mat... kläderna skötta... inte mer, fick vara nog. Arbeta som en maskin, slamma, låta aggressionen gå ut över tingen, döda tiden, döva tankarna

Tankarnas intensiva värk, fram och tillbaka, runt i ring. Återvände till morgonen. Återvände till natten. Till kvällen före. Middagsbordet ja. Allt börjat i frid. I munterhet, muntert gnabb; en god middag, gulasch, något hon visste att Jonas skulle tycka om. Så, för en överlocks skull.

– Jag vill ha en ny överrock...

Hade allt vänt. För något så... Det var den pockande stridiga tonen.

– Jag vill ha en rock... hör ni... jag ska ha en rock... Ulstern? Aldrig. Ska jag spara till snyggt... tackjackan, tsch... ni tror va... ska se ut som... och nästa månad är det nåt annat... har inga pengar, ni har aldrig, nej jag har hört det, förbannade tjat... och hushållspengarna, äter väl jag upp va, alltihop va, och går till huset va, varför har ni det här jävla stora huset va... om ni inte har råd...

Ilska och arrogans, hans totala oförstående och så Henriks ögon som blev smala, ådern vid tinningen, tystnaden som förebådade... Som fått henne att säga, avsluta – men först att försöka skämta bort, lätta trycket, utan att egentligen mena det som slutgiltigt besked, bara för att komma ur det omöjliga resonemanget, stryka Henrik medhårs: – Du får ta pappas gabardinrock till vardags, han måste ha en ny. Du får ingen. Helt enkelt.

Hon hade inte vetat, inte kunnat ana att detta. Och det var ju inte klokt... ja, gud sig förskone.

– Skulle jag se ut som en fågelskrämma, nej aldrig, aldrig hör ni... men nu... så vet jag.

Från bordet utan tack för maten, uppför trappan en bang i dörren som ekade i huset, måste hörts ut på gatan. Och sen tyst. Inte gramfonen, inte radion, inte gitarren. Inte fiolen. – Han har då ett fruktansvärt humör, hade hon sagt. Tänkt: han tjuvar, går väl över, låta honom vara en stund. Henrik. Sett ut som han velat slå; henne också, sagt: Ett kok stryk är vad han skulle behöva, gunstig junkern. Gitte inte ens svara, visste och tänk-

novell av Akka Larsson

te; och vad vinna på det. Stående recept, ogenomförbart.

I natt hade hon sagt mera än detta till Henrik. Inte tid och inte ork med diplomati, måste anklaga någon. För att möta, kunna stå ut med de tysta anklagelserna inåt mot henne själv... ja.

– Om du någon gång hade hjälpt mig, nej aldrig, sjukdomar och uppfostran det lämnar du åt mig ensam, allt svårt, då väjer du för besväret, då har du ditt arbete att krypa undan i, och misslyckandet det är också mitt, får jag vara ensam att bära, samvetet för allt som blev fel, oron, herregud, ingenting av det är ditt. Ändå du som skulle kunna, dig han behöver ha kontakt med, få förstående av, men aldrig, han har aldrig fått, bara detta om stryk skulle du ha, nu är det du som tiger, jag tål inte mer; det är vad du sagt honom alltid. I stället för att förstå, i stället för att uppmuntra, har du någonsin varit stolt över Jonas, låtit honom känna det. Musikalitet, det tycker du ingenting är, något att ha till lek och nöje, inget att basera sitt liv på. Inget att berömma, uppmuntra. Tekniker, tandläkare, göra pengar. Pengar och lönegrader...

Ingar visste att det var orättvist, överdrivet. Och hon visste att det var sant, skoningslöst sant; en sanningsdel mitt i det som var hela sanningen. Den enda sanningsdel hennes stirrande vettskrämda jag kunde se, ville se, kände sig tvingad att se.

Hon går i eftermiddagens sysslor, med hårda bestämda steg, utan uppehåll eller vilopaus; ner i källaren till tvättmaskinen, knäpper av, tar ut tvätt, lägger i en ny omgång, ställer om till kulört, hänger upp i pannrummet, medan maskinen går på blötläggning; när den signalerar ihållande på tvättmedel, rycker det henne ur tankekursen, får henne att ryta till: håll mun din gaphals, jag tänker hänga färdigt först, och sen när hon låter tvättpulvret sila ner i tratten känns det som maskinen också vore ett fordrande otåligt, levande väsen och hon säger hårt: men så tig nu då. Så upp i köket till spisen och middagen, bordet och dukningen. Känner på potatisen, knäpper på under stekjärnet till fisken, rör i spenatstuvningen, konstaterar att frysblocket bara har en tunn hård kärna kvar, klämmer knakande sönder det med trågaffeln. River morötter i en skål, pressar ur två apelsiner över det, rör om; näringsrikt och gott, ingen skall kunna säga annat. Men kom inte och fordra mer, tro inte att det bara är att vända blad.

När Ingar stannar ett ögonblick för att se över bordet, känner hon att benen darrar; sluter ögonen, då svajar hon till, måste ta tag i bordet. Huvudet värker. Trött... ja, gud så trött. Nej. Nej.

– Lillan gå upp och säg till Jonas, att vi skall äta. Ingar hörde själv sin röst. Hur den skär till, gällt oäkta. Vänlig mot Lillan, med ovänskapen mot Jonas inunder. Lite vilsamt, lite skönt med den tredje parten; fast samvetet säger att hon utnyttjar.

– Ska vi inte vänta på pappa.

– Nej, Lillan. Ingar försökte göra tonfallet alldagligt förbiglidande och visste att hon misslyckades. – Mamma ska på Fredrikorna i kväll. (Så aggressiv hon låtit.) Vi sätter maten i värmeskapet, pappa läser gud som i kväll.

Hade anmält sig, slutligen. Inte haft särskild lust. Men väl det. Nu. Så slipper man ifrån. Kan låtsas vara en vanlig nöjd och handlingsfylld kvinna... medelålders respektabel hustru till medelålders respektabel man i samhället... med problemfri, välartad ungdom därhemma... jo, pyttisan och hela faderullan... och, "nej men så högst förtjusande, en liten flicka också, en sladdunge, är inte det hemskt roligt... fast jag får säga det skulle jag nog inte orka, börja om igen och allt det." Nej, vem fasen orkar. Fast man säger det är underbart. Och det är det ju. Klart. Och så känna hela tiden, att man är nån sorts jäkla parasit, som inte gör sin plikt mot samhället. Går ut på arbetsmarknaden. Va. Går ut på arbetsmarknaden. Som man innerst helst av allt ville. Vara yrkeskvinna. Omgiven av respekt. Av familjen tillochmed. Och sig själv. Men inte slitas i stycken mellan det ena och det andra. Jo, förresten i dag skulle hon vilja. Bort, bara bort från detta.

En otäck stämning vid bordet, som kvävde, gav andnöd; ingens aptit mår väl. Ingar lagt för Lillan av maten, ansträngt sig att ge henne lite vänlighet; ilsket skjuttit över karotter till Jonas, utan ord, vill ge honom tillbaka, inte för natten då hon förstod och kände medlidande lika stort som skräcken; men för morgonen. Morgonen. Hans avsky, hat. Slänga bort henne, fösa ut henne. Som något vidrigt, något så avskyvärt att man inte kunde tala till det, inte spilla en stavelse. Ett d e t. Inte en mänsklig varelse, inte en så mänsklig varelse som ens mor.

Vara mor? Plåga oro plåga. Även i de stunder det varit glädje. Jonas, en gång födde jag dig, en vacker morgon, och jag glädde mig, mitt i smärtorna såg jag morgonen, att den var vacker, särskilt utvald för mig att föda dig i som ett gott omen, ett löfte. Vem tror mer på löften, vem skulle förresten ha gett dem. Hade längtat efter dig och hållit på att förlora dig innan du var född och förtvivlat och kämpat och med läkares hjälp fått behålla dig. Och du hade fått fortsätta att växa inom mig... Är det verkligen du. Nu.

– Jag hade inte bett om att bli född. Skulle du svara, hårt, isande...

Så svarta dina ögon är... fördunklade... ser rakt på mig, nej det är kanske inte hat i dem längre, men jag tror att det är hat i mina, jag tror att det är hat i hela mig, så mycket att det vill spränga mig i stycken... mot min son... son... min man, ja också det. Männen. Vad tänker du på, har du i sinnet; flytta hemifrån, sluta skolan, jaja, jaja, bara gå, bara sluta, upptäck vad du hade, vad du inte kommer att få... upptäck livet, det fria, vuxna... ett besparas du, att vara kvinna, nederlaget att vara mor.

Tjugo år. De kastas tillbaka över henne som en ändlös våg av barnsjukdomar, infektioner, olyckshändelser; nätter utan sömn, barnjämmer som måste lindras, sorg som måste tröstas, sår som måste skötas. Plötligt minns hon kikhostan, den natten hon bytte lakan sju gånger i Jonas säng efter kräkningsanfallen... "mamma, mamma krama, krama, Jonas är så rädd, stygga host, stygga host"; måste krama, ge tröst och han hade kräkt över hennes kläder, på morgonen hade hon svimmat, vaknat av grannen inunder som ringt: "Ett barn som fyllt fem skall inte få skrika på nätterna..."

– Varsågod och åt! Ta mera! Bara att ta för dig! Orden piskar i luften.

Jonas säger ingenting, tar inte mera mat, tuggar långsamt och sväljer, ögonen stirrar svarta. Reser sig från bordet. Går. Upp till sig.

– Passar det inte gunstig herrn! Nå, så låt bli, slungar Ingar efter honom.

– Mamma, i går var Jonas så snäll mot mig, säger Lillan, försiktigt, – jag fick titta i hans alltmöjliglåda och leka med sakerna, han spelade Beatles för mig.

Ingar hade tyst kramat Lillan.

Fredrikorna. Ja, som det brukade. Och i grunden så likgiltigt. Alla dessa välklädda, väletablerade. Kvinnor. Fruntimmer, i gediget hem eller gediget yrke eller båda. Sådär. Som när föredraget är slut, fyller varje uns av salen så man drunknar i detta rösthav, som slår samman över och omkring en så att inget av dess brusande beståndsdelar, orden, går att uppfatta. Kontakt. Ingen. Bara gemenskapsätandet; liten tesupé, vin och ost, kaffe. Kontakt. Jo. För dem i styrelsen, i katterierna: det gemensamma utanför eller innanför allmänna sammankomster. Föredragen. Ibland.

Hon hade varit för trött. Kände det när hon stod utanför den mörka villan med nyckeln i handen. Ändå ett andningshål, hade fått byta ansikte, vara en annan för ett par timmar. Kastat ut sin röst i rösthavet, med all dagliga ord till hövlighetsmeningar, fått likadana tillbaka, sak samma om hälften gått förlorade; en sorts uppmjukande motion. När hon vred om nyckeln, öppna-

Besök Sovjetunionen 1968

Intourist erbjuder sina tjänster i mer än 100 städer och föreslår Er en mängd intressanta rese-routor vid följande slag av individuella resor och gruppresor i Sovjetunionen. Standardresor inklusive resor med fastställda tider, samt affärsresor, kryssningar på Volga, Dnjepr och Donau. Vilo- och hälsoresor till de bästa sovjetiska kurorterna, jaktresor på Krim, i Kaukasien eller Sibirien.

Bil- och bussresor till landets natursköna platser, transitresor genom SSSR, specialresor till kongresser, idrottstävlingar etc.

Närmare upplysningar lämnas genom

INTOURIST INFORMATIONSBYRÅ I STOCKHOLM

Sergelgatan 21, Stockholm C. Tel 21 59 34

samt av svenska resebyråer som samarbetar med Intourist:

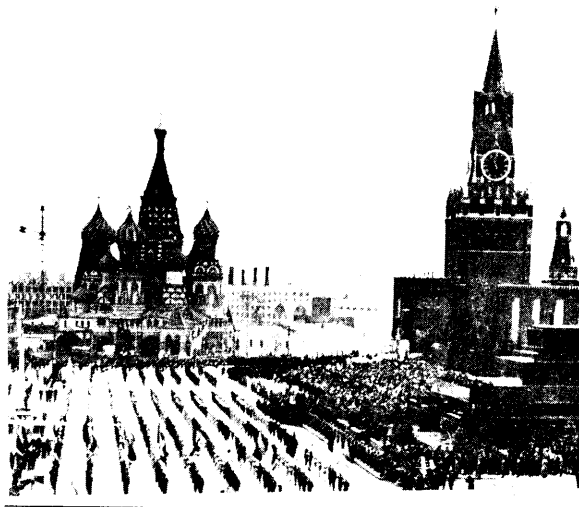
Reso, Västmannag, 2, Sthlm C. Tel 22 60 20 och runt landet. Folkturist, Walling 37, Sthlm C. Tel 20 17 92, 20 17 94

Folkturist, Amiralitetsg 10, Malmö. Tel 040-214 60

Europa Resor, Regeringsg 19–21, Sthlm C. Tel 24 82 60

Motormännens Riksförbund, Stureg 32, Sthlm Ö. Tel 67 05 80

KAK, Blasieholmshamnen 6, Sthlm C. Tel 23 88 00

de dörren, var hon tillbaka igen. Steg in i det igen, dess luft slöt sig om henne som en trång, stramande, stickande dräkt, det lade sig som en tyngd över huvudet och en ovilja i alla lemmar, drog gråhet över och omkring henne.

De sov. Fast klockan egentligen inte var mycket. Jonas för att ta tillbaka förra natten, göra den om intet. Henrik, i viss mån också därför. Men mest för att det var bekvämast, slippa ta itu med ord. Slippa ifrån. Ifrån, låtsa bort. I morgon kan man kanske bara gå vidare, i varje fall är det så knapp tid, man måste ju vända det ryggen, arbetet, långt till kvällen, så har det kanske självdött. Bekvämast. Hon känner föraktet krypa inom sig, ville, önskar att hon finge, kunde byta det mot beundran, stolthet.

Ingar tar upp den fjäskande, glatt mötande, gläfsansande hunden i knät; sitter i hallsoffan och stryker den lugnande; den sticker nosen in i hennes armhåla, ger värme, tillgivenhet. En levande varelse helt utan prestigehunger, tänker hon.

För Vietnams kvinnor och barn

Varje dag ger oss nya påminnelser om vår plikt att hjälpa kvinnorna och barnen i Vietnam. Och det finns hundratusentals människor i vårt land som innerligt önskar att de kunde visa dem sin solidaritet. Vi kan ge dem denna möjlighet genom att vädja till dem om bidrag till vår insamling. Låt oss alltså förstärka vårt solidaritetsarbete! Med förenade ansträngningar bör vi snart nå upp till 100.000 kronor i insamlingen. Insamlingslistor kan ni få från oss — och alltid bära dem med er i väskan, aldrig försumma ett tillfälle att få ett bidrag till de vietnamesiska kvinnorna och barnen!

Sätt in era bidrag på SKV:s postgiro 5 13 23 och skriv på talongen **V i e t n a m s a m l i n g e n**.

Transport	76.866: 76
V:a Lundby SKV-avd., Göteborg	30: —
L. Landelius, Tyresö	10: —
B. A. Magnusson, Kristianstad	20: —
Ingrid Boström, Kopparberg	13: —
Edit Hagman, Olofstorp	100: —
Norrbottnens SKV-distrikt, anslag	1.000: —
Inga-Britt Gustafsson, Karmansbo	20: —
Erik Lindgren, Stockholm	25: —
Irma Nordvang, Stockholm	100: —
Folke Carlbom, Eskilstuna	200: —
Avesta SKV-avdelning	100: —
Adv. Hans Göran Franck, Stockholm	25: —
Mirre v. Hofsten, Sundbyberg	25: —
Walter Persson, Mora-Noret	50: —
bernt o. gerd eriksson, Bandhagen	20: —
Leygraf, Sigtuna	30: —
Dora Thenggren, Sävedalen	25: —
Hildegard Liedholm, Enskede	10: —
A. o. R. Blomberg, Stocksund	10: —
Bertil Hallberg, Göteborg S	10: —
Nora Lindqvist, Norrtälje	35: —
K. E. Pedersen, Boden	10: —
K. Vannrud, Tibro	10: —
Arne Laurin, Hägersten	20: —

Skåd. fru A. Lombard-Åkesson, Malmö	25: —
Södertälje SKV-avdelning	20: —
May Serner, Lidingö	200: —
H. Persson, Landskrona, insaml.	585: —
Gustav Fröbom, Porjus	140: —
Hildur Lönnström, Porjus	100: —
Hildur Lönnström, Porjus, insaml.	50: —
Anny Öhman, Porjus	100: —
Hjalmar Johansson, Uddevalla	400: —
Brit Hedman, Rotebro	50: —
Karin Lantz, Åkarp	10: —
Gm Mia Emsheimer, Sthlm, insaml.	3.341: 75
Anny o. Ingvar Lööf, Eskilstuna	25: —
Siri Aschberg, Stockholm	10: —
Arne Svensson, Kalmar	10: —
B. Hansson, Stockholm	10: —
Harnell, Älvsjö	20: —
Ingeborg Erixon, Saltsjöbaden	50: —
Arne Andersson, Göteborg	10: —
Anonym givare	30: —
Andersson, Bandhagen	10: —
M. Mashour, Huddinge	10: —
Wilma Andersson, Göteborg	25: —
Ernst Nilsson, Bromma	10: —
Lilly Norling, Göteborg	20: —
Hällefors SKV-avdelning	100: —
Huskvarna SKV-avdelning	260: —
Dr. Gerda Kjellberg, Stockholm	25: —
Michael Meschke, Näsbyark	50: —
Jenny Brännström, Glommersträsk	50: —
Johanna Carlsson-Essle, Göteborg	50: —
Ruth Lönn, Hägersten	20: —
Greta Englund, Stockholm	10: —
Hanna Karlsson, Stockholm	10: —
Sigrid Olsson, Göteborg	20: —
Arne Viklund, Junsele	25: —
Martin Karlsson, Solna	10: —
Arvid Granberg, Ludvika	10: —
Olga Söderberg, Bromma	10: —
R. Lind, Åkersberga	25: —
Olle Andersson, Vällingby	10: —
Kvibergs SKV-avdelning, Göteborg	100: —

Folke Jansson, Stockholm	10: —
Lilly Svensson, Johanneshov	10: —
Birgitta Kyrklund, Lidingö	25: —
Rut Ettlinger, Stockholm	60: —
Olga Eriksson, Farsta	8: —
Edith Wennsten, Uddevalla	25: —
T. Torhamn, Stockholm	20: —
Ulf Tiljander, Försa	30: —
Emy Sjögren, Örebro	20: —
Örebro SKV-avdelning	6: —
Anna Johnsen, Bromma, insaml.	100: —
Elisabeth Öije, Djursholm	30: —
Einar Öije, Djursholm	40: —
Ingrid Arhusiander, Karlstad	30: —
Arne Östlund, Göteborg	10: —
F. Walebo, Stockholm	20: —

Summa kronor 85.255: 51

Dra tillbaka Edert lands trupper från Vietnams territorium!

I ett telegram till USA:s president, avsänt sista dagen av riksdagens höstsession 1967, framförde 50 riksdagsledamöter (därav åtta kvinnor) i andra kammaren detta krav: "Vi medlemmar av Sveriges Riksdag, har med oro tagit del av den fortsatta eskaleringen av kriget i Vietnam och hemställer till Eder, herr President, att bombningarna och andra krigshandlingar inställs och ett Edert lands trupper dras tillbaka från Vietnams territorium."

Telegrammets undertecknare var medlemmar av SAP, CP, VPK och FP.

Galleri PALAMEDES

— det nya galleriet i gammal
kulturmiljö.
— Utställningar av modernt
måleri och skulptur.

Käkbrinken 14, Stockholm C.
(Gamla Stan)
Tel. 20 15 06

TV - Radio - Transistor

alltid ett fynd hos

**International
teve**

Blekingegatan 6, Sthlm. Tel. 40 96 11

Evas Frukthop

LAGAPLAN 6

Bagarmossens barnvänliga
gottaffär

11:e

Östersjöveckan
15 dagar i juli

Fr. 350:- kr

Prospekt och
upplysningar

BALTOR AB

Box 21 64 - Stockholm 2
Tel. 08/10 46 04, 20 09 69, 21 39 05

En renare värld

Experterna har talat.

Folitiker går till aktion.

John Takman interPELLERADE den 16 januari Stockholms
statsfullmäktige om **soporna**. Han frågade:

"Har man i vederbörande kommunala organ under-
sökt möjligheterna att helt övergå från täcktippling och
sopförbränning till metoder att framställa gödningsme-
del och byggnadsmaterial av hushållsavfallet?"

Han påpekar att de nu använda metoderna blir allt
dyrare och skapar nya problem genom grundvattenför-
söring, luftförorening etc.

Det finns nu, omtalar han två processer som tillsam-
mans kan ta hand om allt hushållsavfall och nyttiggöra
det för mindre kostnad än den nuvarande "kvittblivning-
en". Den ena processen har börjat tillämpas i England,
enligt den kan man omvandla 75 % av avfallet till göd-
ningsmedel. De återstående 25 % kan enligt en japansk
metod förvandlas till en sorts byggnadssten.

JULKRYSS 1967 vanns av

Margit Lindell, Stridsholm, Påskallavik, Maj-Britt Olsson, Julafatongsgatan 44, Göl-
teborg N, och Astrid Niklasson, Grängsgatan 24 A, Eskilstuna. Böckerna kommer
med posten.

HOLLS VÄRLD DEN OVE OKTOBER	KAN ALLT	TILL JUL KST	KRISTOMAT -LUSTIGT NOC	G	BILANS -HJUL	FRU JENSEN INTIM	D SKA LAN	VIO BE SKATT- NING	DYRA 'AGL'	L	KORTZ PENG	HOPPAS BAR- NEN SET TILL JUL	KO- LICK	
VILL VI HA VIT	V	I	N	T	E	R	O	R	O	S	J	O	N	S
TOS UTAN DAG	I	N	A	P	A	R	O	L	L	E	T	S	J	O
BOR VARA VASS	E	G	G	M	O	R	J	E	N	T	I	L	L	E
KANSKE EN JUL	T	E	G	E	L	S	T	E	N	S	R	O	M	A
KLAPP	N	N	R	O	A	S	L	E	G	A	L	M	Y	R
BRA BE- TUG	A	S	A	K	E	R	A	N	V	A	N	D	T	I
SAM- FÄRA- RE	M	O	M	O	A	V	F	E	M	T	I	L	L	E
LÄKE- GUD- INNA	E	I	R	S	V	A	L	L	A	R	G	R	O	N
FINK PÅ- SKANS- NING	M	O	T	T	I	S	E	N	I	G	E	N	E	R
KÄND MORSK BULL	O	L	E	N	I	G	E	N	I	G	E	N	E	R
F.D. BANS- SALONG	N	A	L	E	N	I	G	E	N	I	G	E	N	E
GUR VI I KOL- MOR- KER	S	A	L	E	N	I	G	E	N	I	G	E	N	E
VAV- NAB- AMNE	R	A	M	I	F	R	E	D	E	N	I	G	E	N
KRYD- DA	A	N	I	S	T	R	A	G	E	D	I	E	N	I
PA ÖRE- BROBIL	T	R	E	N	I	G	E	N	I	G	E	N	E	N
PAU DET VAL FEN	I	S	T	R	A	G	E	D	I	E	N	I	G	E
EJ UT- VALD	O	K	A	L	L	A	D	E	N	I	G	E	N	E
VERK MORDEN NAPEN	N	A	P	A	L	M	U	T	A	G	E	R	A	A
DIKT- BERKT TELSE	E	P	I	K	M	S	E	R	A	G	E	R	A	A
DEMO- LERA	R	A	S	E	R	A	A	N	E	M	O	N	E	N

Barnbidrag och Familjetillägg

Till Regeringen
Kanslihuset
Stockholm

Som svar på remiss av Familjepolitiska kommitténs betänkande "Barnbidrag och familjetillägg" vill Svenska Kvinnors Västerförbund framföra följande synpunkter:

Vår grundläggande ståndpunkt är att samhället bör väsentligen bära kostnaderna för barnens vård och fostran. Detta synes oss vara den lämpligaste vägen att säkra goda uppväxtförhållanden för den unga generationen.

Principiellt sett är det tilltalande att ge alla barn i samhället stöd i samma utsträckning. Detta kan ske automatiskt när stödet utgår som naturaförmån. Principen har hittills följts i fråga om samhällets största kontantbidrag till barnen: de allmänna och skattefria barnbidragen. Undersökningar har visat att detta stöd är det mest populära av alla.

Vi har i ett tidigare uttalande (31/8 —67) angett våra skäl mot en differentiering av barnbidragen efter familjinkomsten. Vi anförde att principen att behandla alla barn lika framgent borde vara riktgivande för samhällets stöd och vidare underströk vi att en differentiering skulle skapa orättvisa tröskelproblem samt att administrationen skulle bli kostnadskrävande. I pressen har nyligen framförts betänkligheter mot ett frångående av enhetlighetsprincipen och kritik har riktats mot Familjepolitiska kommitténs förslag att höja bidragen till flerbarnsfamiljer med låga inkomster på bekostnad av övriga barnfamiljer utan att de som inga barn har får vara med och bära kostnaderna.

Det skall erkännas att kommittén haft ett föga avundsvärt uppdrag. Det har gällt att utan alltför stora kostnader för staten genomföra en ökning av stödet till flerbarnsfamiljerna. Man borde ha fått avvakta förslaget till familjeskattereform. Och man borde ha fått framlägga förslaget om vårdbidrag samtidigt med nu lämnade förslag.

Den svenska familjebeskattningen är som bekant synnerligen omodern. Detta gäller icke minst premieringen av äktenskapet som sådant (det dubbla ortsavdraget och den särskilda skatteskalen för gifta). Högst otidsenlig, och även tidigare delvis oberättigad, är tankegången om mannen som familjeförsörjare, vilken ligger bakom vår sambeskattnings. Vi instämmer i de synpunkter på vikten av en reform av familjebeskattningen som i tidskriften *Tiden* framlades av Sonja Lyttkens 1964 och Alva Myrdal 1965. Där framgår det för övrigt av gjord undersökning att den sammanlagda vinsten för stat och kommuner av särbeskattnings samt slopande av dubbelt ortsavdrag och förvärsavdrag skulle bli ca 2 miljarder kronor.

Vi är väl medvetna om att alltför många människor inrättat sitt personliga liv på grundval av den hittillsvarande familjebeskattningen och att omställningen till en rättvisare beskattningsform kan bli svår för dessa. Liksom det

faktum att även under den mest utpräglade högkonjunkturen arbetslöshet rått bland kvinnorna i vissa landsändar. Vid ett borttagande av de dubbla ortsavdragen måste denna dolda arbetslöshet registreras och understöd utgå tills arbete kan beredas dem som söker sådant.

Vi hälsar med glädje uppgifterna i pressen om att ett förslag om övergång till särbeskattnings snart är att vänta från en beredning i finansdepartementet, innebärande att skattepremierna för hemmafruar slopas eller kraftigt minskas och i stället konstrueras om till bidrag för barnen. Genom en sådan skattereform kunde staten få råd att stödja både flerbarns- och enförälderfamiljer.

Att behålla någon form av bostadsbidrag synes oss befoगत även om dessa bidrag i sin nuvarande konstruktion är olämpliga. Vi tror att den nya danska lagen om bostadssubvention kunde ge impulser till en bättre utformning av bostadsbidragen.

Våra önskemål är alltså:

Samhället övertar alltmot de väsentliga kostnaderna för barnens vård och fostran.

Barnbidrag lika för alla barn, skattefria och värdebeständiga.

Individualiserad beskattnings enligt *en* skatteskala. Borttagande av de dubbla ortsavdragen och förvärsavdraget.

En reform av stödet till barnfamiljerna sker samtidigt med övergång till särbeskattnings.

Hyresbidrag till barnfamiljer med låga inkomster grundade på hyreskostnaden och ersättande det nuvarande bostadsstödet.

En höjning av det skattefria bottenavdraget för de lägst avlönade barnfamiljerna särskilt med tanke på enförälderfamiljerna.

Snabb utbyggnad av vårdformer för barn före skolåldern (daghem, lekskolor, fritidshem). Kostnadsfri vård för alla barn i dessa. Tillfälle när så blir möjligt för alla småbarnsföräldrar som önskar yrkesarbete att få sådant. När arbete ej kan ordnas bör arbetslöshetsunderstöd ges.

De övergångsbestämmelser som blir nödvändiga skall dock ta sikte på principen att samhället bör bereda möjlighet för friska vuxna människor i arbetsför ålder att försörja sig genom eget arbete. Med andra ord utgå från att den typ av barnfamilj där båda föräldrarna förvärsarbetar är framtidens.

Stockholm den 28 november 1967

Svenska Kvinnors Västerförbund

Eva Palmaer
Ordf.

VI VÄRLDENS KVINNOR

Sårat och lemlästare har året 1967 släpat sig ut från världsscenen som en aktör som spelat rollen av Hopplösheten. Han kved av hunger, han jämrade sig av smärta från krigsåren; han var lemlästare av tortyr. Skall det Nya Året ikläda sig samma ruskiga kostym? Tyvärr är det inte bara kvinnor som bestämmer om krig och fred. En sak **kan** och **skall** vi bestämma. Tvåhundrafemtio av våra systrar har suttit inspärrade på djävulsön, Youra, i tio månader. Nu skall de ut! **Vi** skall släppa ut dem!

Youra är en obebodd ö utan vatten eller växtlighet. Dricksvatten till fångarna kommer med båt från en närbelägen ö, men när vinterstormarna härjar kan båten inte landa. Då får våra systrar dricka gammalt, rostigt vatten — och insjukna. De sover i oeldade cementceller — och insjuknar. De

äter svinmat — och insjuknar. Varje kvinna som dör på Youra under året 1968 är ditt och mitt offer! Låt oss inte bli mörderskor under det nya året. Låt oss bli systrar, mödrar, **kvinnor**. Låt oss skriva i **dag** till U Thant och be att UNO i **dag** tar upp frågan om Greklands kvinnliga fångar. Låt oss tiggas general Patakos, i tusentals brev, att förflytta kvinnorna till ett "bättre" fängelse, och att frisläppa de gamla och de sjuka genast. Låt oss be vår egen regering att ingripa, ty inte ens det "nya" Grekland tycker om att deras djävulsö jämförs med Auschwitz. Om vi, världens två miljarder kvinnor, inte kan frisläppa tvåhundrafemtio grekiskor så står det ynkligt till med oss. Då är vi inte värda mycket. Men vi kan! Vi skall! Låt oss sätta igång genast!

Edita Morris

De amerikanska kvinnornas berömda protestskiva

mot kriget i Vietnam kan nu åter erhållas från SKV. Den är insjungen av USA:s främsta protestsångerskor, bland annat Odetta, Malvina Reinholds, Joan Baez, Barbare Dane, Judy Collins med flera. Vår egen Viveca Lindfors läser Bert Brechts "Tal till mina landsmän".

Karl Vennberg skriver om skivan: "Så här efter jul är det ju lätt också för de föga bibelkunniga att förstå texten till den sång Odetta sjunger — What month was Jesus born in? Det är från den upptakten vi över olika protester och utmaningar kommer fram till Oh, had I a golden thread, där Peter Seeger via Joan Baez och Judy Collins förför oss med en frälsningsmelodi."

LP-skiva. Pris 25 kr.

Rekvireras från Svenska Kvinnors Vänsterförbund, Box 3021, Bromma 3.